

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och psykologi

Våld i nära relation

Kvinnors upplevelser av stödinsatser

Eva-Marie Oskarsson & Susanne Sondell

2018

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet

Handledare: Maria Sjölund
Examinator: Brita Backlund Rambaree

“Han har hotat med döden och man är rädd om familjen och så, samtidigt så skäms man och ångrar att man inte stod på sig med tanke på hans andra kvinnor som kommer sen, men orkar inte tänka så då. Det är kanske därför jag vill vara på kvinnojouren för att ge något tillbaka.”

Förord

Då vi genom gemensamma krafter ansträngt oss för att genomföra detta arbete vill vi tacka varandra för ett gott och väl utfört samarbete. Vi vill även rikta ett tack till Klara Westerlund på Länsstyrelsen Gävleborg för att du gav oss idén och uppdraget, som vi tyvärr inte kunde fullfölja. Stort tack till vår handledare Maria Sjölund, Fil. dr i socialt arbete, för att du varit envis och stått ut med oss. Vi vill även tacka alla som försökt hjälpa oss på vägen med olika saker, ingen nämnd ingen glömd.

Hudiksvall september 2018

Eva-Marie Oskarsson & Susanne Sondell

Abstract

The aim of the study was to gain more knowledge about, and understanding of, the vulnerability of women who were previously exposed to partner abuse and what experiences they have from the support they received when seeking assistance for Intimate Partner Violence. We have qualitatively interviewed two former abused women and an officer in the assistance unit, which also operates in the shelter, and made a short telephone interview with another abused woman. The theoretical tools we used in analyzing the results are the break-up process and empowerment that helps us understand the women's experiences when they break up from the relationship and seek support. The result shows that the women are, afterwards, satisfied with the help and support they have received but think that knowledge about Intimate Partner Violence should be highlighted much more partly because it could help those abused to abducting violence earlier and partly because the violent party also needs help.

Title: *Intimate Partner Violence - Women's experiences from seeking help*

Authors: Eva-Marie Oskarsson and Susanne Sondell

Keywords: Intimate partner violence, helpseeking, support, break-up process.

Sammanfattning

Studiens syfte var att få ökad kunskap om, och förståelse för, tidigare våldsutsatta kvinnors utsatthet och vilka upplevelser de har av stöd de erhållit i samband med att de sökt hjälp för våld i nära relation. Vi har kvalitativt intervjuat två tidigare våldsutsatta kvinnor och en handläggare inom biståndsenheten, som även arbetar inom kvinnojouren, samt gjort en kortare telefonintervju med ytterligare en utsatt kvinna. De teoretiska verktyg vi använt oss av i analysen av resultatet är uppbrottsprocessen och empowerment som hjälper oss förstå kvinnornas upplevelser i samband med att de bryter upp från relationen och söker stöd. Resultatet visar att kvinnorna i efterhand är nöjda med den hjälp och stöd de fått men tycker att kunskapen kring våld i nära relation bör belysas mycket mer, dels för att det skulle kunna hjälpa de utsatta att ta sig ur våldet tidigare och dels för att den våldsutövande parten också behöver hjälp.

Titel: *Våld i nära relation - Kvinnors upplevelser av stödinsatser*

Författare: Eva-Marie Oskarsson och Susanne Sondell

Nyckelord: Våld i nära relation, hjälpsökande, stöd, uppbrottsprocessen

Innehåll

1. Inledning	3
1.1. Syfte	4
1.2. Frågeställningar	4
1.3. Uppsatsens disposition	4
1.4. Centrala begrepp	5
1.4.1. Våld i nära relation	5
1.4.2. Uppbrottsprocessen	5
2. Kunskaps- och forskningsläget gällande våld i nära relation	6
2.1. Litteratursökning	6
2.2. Insatser - Kommunens, sjukvårdens och frivilligorganisationernas arbete	7
2.3. Våldets förklaringsmodeller	8
2.4. Stöd till våldsutsatta	10
2.5. Insatsernas betydelse och vikten av kunskap	11
2.6. Att lämna en våldsamt relation	12
2.7. Sammanfattning	13
3. Teoretiska perspektiv	14
3.1. Uppbrottsprocessen	14
3.2. Empowerment	15
3.3. Teorianvändning	16
4. Metod	17
4.1. Kunskapsteoretisk ansats	17
4.2. Tillvägagångssätt	18
4.2.1. Urval	18
4.2.2. Konstruktion av intervjuguide	18
4.2.3. Datainsamling och bearbetning av det insamlade materialet.	19
4.3. Analysverktyg	19
4.4. Förförståelse	20
4.5. Uppsatsens trovärdighet	20
4.6. Etiska ställningstaganden	21
4.7. Metoddiskussion	21
4.8. Ansvarsfördelning	22
5. Resultat	22
5.1. Presentation av informanter	22
5.2. Kvinnans utsatthet och våldets natur	23

5.3. Stöd, hjälp och upplevelsen	25
5.3.1. Erhållet stöd från organiserad verksamhet	25
5.3.2. Erhållet stöd från det privata nätverket	26
5.4. Biståndshandläggaren/kvinnojourskvinnans upplevelser av stöd	27
5.4.1. Kommunen	27
5.4.2. Kvinnojouren	28
5.5. Brister - Vad behövs det mer av?.....	28
5.6. Sammanfattning av resultatet	30
6. Analys.....	31
7. Diskussion	34
7.1. Förslag till fortsatt forskning och utveckling.....	35
8. Referenser	36
9. Bilaga 1 - Missivbrev.....	41
10. Bilaga 2 - Intervjuguide.....	42
11. Bilaga 3 - Bedömningsinstrument och Kartläggning av hjälp och stödinsatser	43

1. Inledning

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation är idag ett vanligt förekommande fenomen i samhället och beskrivs i Statens offentliga utredningar (SOU 2014:49) som en folkhälsofråga. Att betrakta våldet ur ett folkhälsoperspektiv innebär att sätta fokus på hur våldet påverkar individens hälsa och hur särskilt utsatta grupper i samhället drabbas. Definitionen av våld i nära relation idag är enligt Socialstyrelsen (<http://www.socialstyrelsen.se>) att det ofta finns ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Det vill säga allt ifrån att bli exempelvis förlöjligad till att utsättas för våldtäkt eller allvarliga hot, ofta i kombinationer av fysiskt, sexuellt och psykiskt våld. Brottsförebyggande rådet uppskattar att ungefär var femte person i befolkningen någon gång i sitt liv utsätts för våld eller hot av någon de har en nära relation till, (Brå, 2014) medan World Health Organisations (2013) räknar med att så många som 35 % av världens kvinnor har varit utsatta för sexuellt våld eller våld i nära relation.

Fenomenet våld gentemot kvinnor i nära relationer betraktades tidigare som ett problem som tillhörde den privata och den familjebundna sfären (FRA, 2014:7), men ses numera som ett omfattande socialt problem, det har de senaste årtiondena arbetats aktivt för att stärka kvinnors rättigheter. Genom att det år 1982 blev en lagändring i Sverige och misshandel i hemmet föll under allmänt åtalssbrott så synliggjordes därmed problematiken kring våld i nära relationer (Hydén & Månsson, 2006). Sedan 1990- talet har det från den Svenska regeringen tillkommit flertalet konventioner för att stärka och hjälpa kvinnor som utsätts för våld i nära relationer, bland annat tillsattes Kvinnovaldscommissionen 1993 och två år senare presenterades utredningen Kvinnofrid (SOU 1995:60). År 2011 antogs Istanbulkonventionen av Europarådet, konventionen skapades för att hitta förbättringar och för att bekämpa våld mot kvinnor, den omfattar flera olika former av våld gentemot kvinnor samt att den även tar upp olika rättigheter som tillfaller offret, såsom rätt till skyddat boende, stödinsatser och behandling (Socialstyrelsen, 2016). I samband med att våldet tydliggjorts som kommuners och socialtjänstens ansvarsområde har också fler aktörer intresserat sig för att generera kunskap om området (Mattsson, 2017).

Idag ser vi att både män och kvinnor drabbas av våld i nära relation och att det förekommer i alla samhällsklasser men det är betydligt fler kvinnor än män som rapporterar att de har blivit utsatta för brott, våld eller hot om våld av en närstående person eller av en nuvarande eller tidigare partner (Brottsförebyggande rådet, 2014). Det är även betydligt vanligare att kvinnor utsätts för upprepat våld och grövre våld som kräver sjukvård eller andra stödinsatser (ibid.). Personer som varit utsatta för allvarligt våld drabbas även i högre utsträckning av fysisk och psykisk ohälsa. Bland annat är depressioner, posttraumatiskt stressyndrom, ångest och sömnsvårigheter betydligt vanligare bland kvinnor som utsätts för våld i nära relation än andra (SOU 2014:49). Att mäns våld mot kvinnor ses

som ett samhällsproblem innebär att det ställs krav på samhället att agera och vidta åtgärder. Samhället har ett ansvar att hjälpa och skydda kvinnor som utsätts för våld som kan leda till fysiska och psykiska skador. De samhälleliga skyddsåtgärder som finns har därmed till uppgift att inte bara skydda kvinnan, utan även att förhindra våldet och stärka kvinnan till ett bättre liv. Eftersom det är ett komplext problem så berör det flera aktörer som behöver samarbeta med varandra (Eliasson & Ellgrim, 2006). Kunskap om hur stöd till personer som utsätts för våld i nära relation på bästa sätt ska utformas tillhandahålls genom utbildning om våldsutövande i nära relation. De senaste åren har socialstyrelsen arbetat fram riktlinjer för hur socialtjänsten, frivilligorganisationer samt omsorgs-, och sjukvårdspersonal ska upptäcka och hjälpa individer som utsätts för våld i nära relationer. Enligt Socialstyrelsen (2009) är processen att lämna en våldsrelation påfrestande för den våldsutsatta och det kan medföra behov av stöd under en längre tid och olika omfattning under olika delar i processen. Vi vill med denna studie bidra till ökad kunskap om stöd och hjälpinsatser för våldsutsatta kvinnor. Genom intervjuer med tre tidigare våldsutsatta och en professionell inom socialt arbete kan vi få förståelse för kvinnors upplevelser av stöd i uppbrottsprocessen, vilket också ligger till grund för studiens syfte och frågeställningar.

1.1. Syfte

Syftet med studien är att få ökad kunskap om, och förståelse för, tidigare våldsutsatta kvinnors utsatthet och vilka upplevelser de har av stöd de erhållit i samband med att det sökt hjälp för våld i nära relation.

1.2. Frågeställningar

- Vilka erfarenheter har de våldsutsatta kvinnorna av stöd och hjälp i processen att bryta relationen?
- Hur beskriver de intervjuade kvinnorna sina upplevelser av att ha varit våldsutsatt i en nära relation?
- Hur beskriver en professionell socialarbetare sina upplevelser och erfarenheter av stöd och hjälpinsatser?

1.3. Uppsatsens disposition

Studien är indelad i sju avsnitt med tillhörande underrubriker. I det inledande avsnittet presenteras studiens ämnesområde. Här redogör vi även för studiens syfte och frågeställningar samt de definitioner av begrepp som är vanligt förekommande i studien. Det andra avsnittet redogör för det aktuella kunskapsläget inom området samt vårt tillvägagångssätt gällande sökandet efter relevant

forskning. I avsnitt tre presenteras de teoretiska referensramarna, uppbrottsprocessen och empowerment, som vi valt att använda i vår analys samt en redogörelse för hur de tillämpas i studien. I metodavsnittet redovisas studiens metodologiska delar samt redogörelse över metodval såsom beskrivningar av studiens urval, intervjuguidens konstruktion, intervjuernas genomförande och analysmetod. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet samt etiska aspekter kopplade till studiens ämnesområde och genomförande diskuteras också. Femte avsnittet presenterar inledningsvis intervjudeltagarna och därefter studiens resultat, vilka sedan analyseras i avsnitt sex. I det sjunde och avslutande kapitlet sammanfattas och diskuteras studiens resultat, för- och nackdelar med studiens metodval samt förslag till framtida forskning.

1.4. Centrala begrepp

1.4.1. Våld i nära relation

World Health Organization (WHO) (2016) definierar våld i nära relation som fysiskt aggressiva handlingar, psykisk misshandel, påtvingat samlag eller andra former av sexuellt tvång och olika former av kontrollerande beteende såsom att isolera en person från familj, vänner och/eller att begränsa tillgängligheten till information och hjälp. Vid psykisk misshandel menas hot, kränkningar, förlöjligande samt hot om våld mot närstående som barn, familj eller husdjur. Den drabbade kan också vara ekonomiskt utsatt vilket innebär negativa ekonomiska konsekvenser för den utsatte men även att tillhörigheter förstörs eller att den drabbade undanhålls material den är i behov av (Socialstyrelsen, 2017). Denna studie fokuserar på våldsutsatta kvinnor som levt i ett förhållande där hon antingen fysiskt och/eller psykiskt blivit misshandlad.

En central förändring genom åren är hur våldet benämns, från att omtalas som mäns våld mot kvinnor och kvinnomisshandel till det könsneutrala våldet i nära relation. Den nya benämningen öppnar för en mer komplex förståelse för fenomenet och de våldsutsatta (Mattsson, 2017). I internationella vetenskapliga publikationer finner man ofta begrepp såsom gender-based violence, Intimate Partner Violence (IPV) och domestic violence när de gäller mäns våld mot kvinnor. I denna studie använder vi våld i nära relation synonymt med mäns våld mot kvinnor och IPV.

1.4.2. Uppbrottsprocessen

Enligt NCK, Nationellt centrum för kvinnofrid (2018) är uppbrottsprocessen det begrepp som används inom forskningen. Det beskriver processen våldsutsatta personer i nära relationer går igenom när de på olika sätt försöker bryta känslomässigt med sin våldsutövande partner, för att till slut lämna relationen. Enander och Holmberg (2004) har i sin studie fokus på våldsutsatta kvinnors

uppbrottsprocesser, de redogör för kvinnors upplevelser och svårigheter med att lämna en våldsam relation. De presenterar i studien olika faser som kvinnan genomgår innan och i samband med att de lämnar mannen, en bli fri process. Holmberg och Enander (2010) beskriver uppbrottsprocessen som tre delprocesser, att bryta upp, att bli fri samt att förstå och definiera våldet. Processen är varierande och individuell för varje kvinna. Även Sheffer Lindgren & Renck (2008) har beskrivit uppbrottsprocessen, här som en modell i tre faser där den första fasen handlar om olika kvarhållande faktorer. Den andra handlar om en balansgång mellan att stanna i eller att lämna relationen. Den och sista fasen handlar om den definitiva vändpunkten då man känner sig tvingad att lämna eller dö, man måste skydda barnen, man har fått en avgörande insikt och man begär extern hjälp.

2. Kunskaps- och forskningsläget gällande våld i nära relation

I detta kapitel presenteras en kortfattad sammanställning av kunskaps- och forskningsläget för våld i nära relation. Från hur våld i nära relationer i allmänhet har uppmärksammats som ett socialt problem, till hur kunskapen om problemet och de processer kvinnor genomgår, bidragit till utvecklandet av hjälp och stödinsatser för kvinnor som utsatts för våld.

2.1. Litteratursökning

I sökprocessen efter tidigare forskning har vi, efter sökningar i flera databaser, valt att främst använda databasen Discovery med urvalskriterier att artiklarna ska ha publicerats mellan 2008-2018, genomgått Peer Review samt varit tillgängliga i Full Text. Första sökningen innefattade sökorden "våld i nära relation" AND "stöd" vilket resulterade i tre träffar. Andra sökningen gjordes på "intimate partner violence" AND "social services" AND "against women" 114 träffar. Tredje sökningen med sökorden "domestic violence" AND "help seeking" AND "support" gav istället 233 träffar. Efter att duplikationer rensats bort från urvalet återstod ett fåtal intressanta artiklar som vi använt oss av. "Mäns våld mot kvinnor" är vår fjärde sökning och sex stycken artiklar är vad som kommer upp. Många artiklar ansågs inte vara relevanta då merparten av studierna behandlade våldets orsaker och förklaringsmodeller. För att få kunskap om forsknings och kunskapsläget i Sverige valde vi även att söka information bland annat på regeringens och socialstyrelsens hemsidor. Detta har resulterat i att vi hittat många rapporter från länsstyrelsen, socialstyrelsen och brottsoffermyndigheten. Vi har även använt oss av referenser i de rapporter vi hittat för att söka

vidare, framför allt efter böcker på ämnet då de inte finns så många om just insatserna för de våldsutsatta.

2.2. Insatser - Kommunens, sjukvårdens och frivilligorganisationernas arbete

Det sociala arbetet med stöd till våldsutsatta kvinnor sker inom olika organisationer. Stöd-, och hjälpinsatser finns både inom kommun och myndigheter, hälso-, och sjukvården och frivilligorganisationer. Internationellt ser vi att det har arbetats fram modeller för grupp-, och parterapi. I Sverige utgår stödet ofta efter individens behov. Den vanligaste förekommande insatsen är rådgivning (Anttila m.fl., 2006). Nedan kommer vi ge en beskrivning av vilka insatser de olika organisationerna kan bistå med. Kommunens och socialtjänstens ansvar gällande våldsutsatta och deras anhörigas behov av stöd och hjälp påtalas i 5 kap. 11 § SoL (Munk, 2016). I paragrafen nämns att socialnämnden särskilt bör beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Hos socialtjänsten skiljer sig arbetet åt, i vissa kommuner kan det erbjudas förtur i boende eller en skyddad adress, medan det i andra ligger hos kvinnan att själv söka efter andrahandslägenheter eller hitta en vän att sova hos. I en del kommuner erbjuds samtalsstöd och i vissa finns det även individuell terapi. Sammantaget vidtar socialtjänsten en rad insatser i syfte att stödja och hjälpa våldsutsatta kvinnor, t.ex. genom beslut om ekonomiskt bistånd, hjälp med skyddat boende, rådgivande och stödjande samtal, förordnande av en kontaktperson, förmedling av kontakter med frivilligorganisationer och myndigheter liksom kontakter med polisen och övriga rättsväsendet vid polisanmälan samt insatser för eventuella barn (Ekström, 2016). Det kan dock finnas ett motstånd mot att söka sig till socialtjänsten då de tidigare informella öppna verksamheterna idag har formaliserats på grund av kravet på utredningar och bedömningar innan insatserna sätts in (Ekström, 2016).

Det finns numera flertalet olika standardiserade hot och riskbedömningsinstrument för olika instanser som t.ex. inom socialtjänsten där man använder FREDA som tillhandahålls av Socialstyrelsen. FREDA har arbetats fram som en manual med tre instrument för att bedöma hot och risk när det gäller våld i nära relation. Denna manual riktar sig till socialtjänst, hälso-, och sjukvård och andra aktörer som har med våldsutsatta att göra (Westerlund, 2015), se bilaga 3 för utförligare förklaring om FREDA och andra riskbedömningsinstrument. Forskare vid Linköpings universitet har på uppdrag av Socialstyrelsen utvecklat och utvärderat två internetbaserade metoder för personer som utsätts för våld i nära relationer. MIRA som är en interaktiv webbsida ska motivera personer som utsätts för våld i en nuvarande relation att förändra sin situation. IRIS är en

metod för internetbaserad kognitiv beteendeterapi som syftar till att förbättra den psykiska hälsan hos tidigare våldsutsatta (Socialstyrelsen).

Inom den offentliga hälso- och sjukvården har det över tid arbetats fram övergripande och verksamhetspecifika rutiner för arbetet med patienter som utsatts för våld i nära relationer men även sexuella övergrepp. På Region Gävleborgs hemsida finns utförlig information kring våld i nära relationer (Vårdgivarportalen). Hälso-, och sjukvården erbjuder också hjälp-, och stödinsatser både för fysiska och psykiska besvär i samband med våldsutsatthet, de är även skyldiga att anmäla till socialtjänsten om de tror att någon far illa (ibid.).

Frivilligorganisationerna är uppbyggda av kunskap och erfarenhet inom området och fungerar som ett betydelsefullt komplement till kommunernas socialtjänst. De utsatta kvinnorna kan vända sig direkt till en ideell frivilligorganisation. Viktiga insatser som många kvinnojourer erbjuder är skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och deras barn, hit kan kvinnor komma om de behöver akut skydd och någonstans att ta vägen. Andra stödåtgärder är till exempel stödsamtal via telefon eller vid besök på jouten, stöd vid rättegång och vid myndighetskontakter. Utgångspunkten är i regel att inte ifrågasätta kvinnans erfarenheter, utan de förstås och tolkas inom ramen av sitt sammanhang. Kvinnojourerna låter även kvinnan vara anonym i sina kontakter med jouten om hon så skulle önska (Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, 2006). Frivilligorganisationerna samverkar ofta med polis, jurister, socialtjänst och hälso-, och sjukvården. Kvinnofridslinjen är ytterligare en ideell verksamhet som man kan ringa till för samtal eller råd om var man kan vända sig. Vissa kvinnor vill av olika skäl inte vända sig till socialtjänsten och för dem är frivilligorganisationernas arbete av avgörande betydelse (ibid.).

2.3. Våldets förklaringsmodeller

Historiskt har förklaringen till mäns våld mot kvinnor varierat, allt från individorienterade och socialpsykologiska perspektiv till ett feministiskt och ett könsmaktsperspektiv. Hur fenomenet eller det sociala problemet förklaras är betydande för vilka åtgärder som anses nödvändiga, relevanta och effektiva för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Tidigt söktes förklaring till våldet utifrån det individorienterade perspektivet, vilket utgår från individnivå. Här fokuseras det på förövarens och/eller offrets olika villkor i uppväxten, sociala och ekonomiska faktorer samt övriga omständigheter i livet (Scheffer Lindgren, 2009). Genom det socialpsykologiska perspektivet, även kallat systemteoretiskt synsätt, fokuserar man istället på en obalans i familjen (systemet) och relationen som orsak till våldet. Perspektivets fokus lägger orsaksförklaringen på relationen och samspelet mellan parterna och brister i samspelet är det som leder till våld (ibid.). Wendt Höjer (2002) framhåller att våldet under 1930 till 1960-talet beskrevs som både en avvikelse och en normalitet. Orsaker angavs under den perioden vara framförallt

alkoholism, men även psykisk sjukdom. Det mindre grova våldet sågs däremot som en naturlig del i äktenskapet. Det feministiska perspektivet börjar visa sig redan under 1980-talet men först på 1990-talet börjar mäns våld mot kvinnor ses som ett jämställdhets- och könsmaktsproblem. Det är först då uttrycket mäns våld mot kvinnor, ses som någonting könsspecifikt (Wendt Höjer, 2002).

Ett könsmaktsperspektiv på våldet innebär ett antagande om att det könsrelaterade våldet har sin grund i en maktobalans mellan kvinnor och män på en strukturell nivå. I samband med att mäns våld mot kvinnor betraktas som ett könsmaktsproblem har även benämningen för fenomenet utvecklats (Scheffer Lindgren, 2009). På Nationellt centrum för kvinnofrids (NCK) hemsida läser vi om maktaspekten gällande våld i nära relationer som att det är både ett uttryck och ett medel för att uppnå just makt. Synen på förövaren förändras dock över tid, och påverkas av olika studier i ämnet. Tittar vi på den officiella kriminalstatistiken år 2016 är 89 procent av de som dömts för misshandelsbrott män, detta kan sättas i samband med att kön och maskulinitet är starkt kopplade till våldsutövande. Genom att utöva våld kan män förkroppsliga typiskt ”manliga” attribut som aggressivitet, styrka och kontroll. Det kan också vara ett sätt för våldsutövaren att upprätthålla sin bestämmanderätt över, kontrollera, kvinnor och stärka sin maktposition som man i förhållandet (ibid.).

På ett interpersonellt plan förklaras våldet enligt Gottzén (2008) som ett verktyg för att kontrollera kvinnan. Det är ur detta perspektiv som begreppet våldets normaliseringsprocess växt fram, vilket förklarar varför kvinnan stannar kvar i ett våldsamt förhållande. Enligt Holmberg och Enander (2010) har idén om normaliseringsprocessen fått stor betydelse för både forskning och det arbete som bedrivs inom den svenska kvinnojoursrörelsen. Teorin om våldets normaliseringsprocess visar hur mannens våld mot kvinnor med hjälp av olika kontrollmekanismer kan uppfattas som ett normalt inslag i vardagen, med tiden så normaliseras det eskalerande våldet som kvinnan utsätts för och gränserna för vad som uppfattas som normalt flyttas eller kanske till och med suddas ut. Kontrollmekanismer kan vara gränsmarkering, isolering samt växling mellan våld och värme (Lundgren, 1991, 2004). Kvinno-; och tjejjouren ADA har på sin webbsida en tragisk historia som beskriver hur normaliseringen blir ett faktum. Hur något som kan kännas fullständigt orimligt och onormalt vid en tidpunkt, plötsligt känns helt normalt, som t.ex. våld i nära relation.

Världshälsoorganisationen (WHO) beskriver att oavsett vilken orsaksförklaring som ges mäns våld mot kvinnor så ses idag IPV (Intimate partner violence) i alla socioekonomiska ställningar, religioner och kulturella grupper, och att de flesta utsatta för IPV globalt är kvinnor. Faktorer som ökar sannolikheten för att män ska använda våld i nära relation är högre ålder; de själva varit utsatta för våld under uppväxten, är lågutbildade, är unga, under påverkan av alkohol eller droger, eller att de har en funktionsvariation (WHO, 2018).

En annan faktor som påverkar synen på våldsutsatta är olika attityder som finns i samhällets strukturer. De attityder vi har till dem som utsätts för våld i nära relation, påverkar hur offren bemöts av samhället i stort. Attityder definieras av att de är avgränsade och specifika i förhållande till ett fenomen, och inom socialpsykologin som en mental beredskap att reagera mer eller mindre medvetet utifrån olika händelser men även våra värderingar (Eliasson, 1997). Med andra ord hur vi bemöter och ger stöd till våldsutsatta är beroende på vilka attityder som finns i vårt samhälle för närvarande.

2.4. Stöd till våldsutsatta

Våld i nära relationer betraktas numera som ett stort folkhälsoproblem eftersom våldets konsekvenser ofta leder till försämrad hälsa, sjukskrivning, arbetslöshet, svårigheter med bostadssituationen, samt inte minst en begränsning av den utsattes mänskliga rättigheter och friheter (Gustafsson, 2016). I regeringens *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (Skr. 2007/08) beskrivs åtgärder som inriktas främst mot sex insatsområden: ökat skydd och stöd till våldsutsatta, stärkt förebyggande arbete, stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, utveckling av insatser riktade till våldsutövare, ökad samverkan samt ökade kunskaper om våld i nära relation.

Ekström (2016) visar i sin avhandling *Det besvärliga våldet* att socialtjänstens ansvar för stöd till våldsutsatta kvinnor har förstärkts i lagstiftningen de senaste årtiondena och utgjort ett viktigt område inom den socialpolitiska debatten under senare år. Vidare tar Ekström (2016) upp komplexiteten i problematiken för våldsutsatta. Syftet med avhandlingen var att analysera hur våldsutsatta kvinnors behov tolkas, omförhandlas och anpassas för att kunna hanteras inom socialtjänstens organisation. Att behoven särskiljer sig mellan olika grupper framkommer även i Gustafssons (2016) kartläggning som poängterar vikten av att utveckla särskilt utformade insatser som bättre kan möta upp behoven hos olika grupper av utsatta. I *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (prop. 2006/07:38) lyfts äldre våldsutsatta kvinnor tillsammans med utlandsfödda kvinnor, missbrukande kvinnor m.fl. upp som särskilt utsatta grupper i samhället. I tidigare propositioner har det istället fokuserats på jämställdhet, våldsbrott i allmänhet, våldsoffer, barn som bevittnar våld och kvinnofrid (ibid.). I Sverige finns olika typer av organisationer som stödjer våldsutsatta kvinnor; kvinno- och tjejjourer, brottsofferjourer samt kommunala kriscenter. Det framkommer i Helmersson och Jönsons (2015) studie om förekomst och synen på empowerment i organisationer som stödjer våldsutsatta kvinnor i Sverige, att det också finns betydande skillnader i hur arbetet är organiserat inom de olika organisationerna, trots att man arbetar med samma målgrupp. Det visade sig bland annat att empowerment som arbetsverktyg och metod är betydligt vanligare inom kommunala verksamheter jämfört med brottsofferjourer och

kvinn- och tjejjourer. Där är begreppet inte uttalat men i mötet med våldsutsatta kvinnor använder stödpersoner sig av empowerment i stärkande syfte. Helmersson och Jönsons (2015) studie visade även att de olika organisationerna emellanåt ställer sig kritiska till varandras metoder och tillvägagångssätt.

Två huvudtyper av stödideal identifieras i Helmerssons (2017) avhandling. Det kvinnoemancipatoriska och det behandlingsfokuserade stödet. Det kvinnoemancipatoriska företräds vanligtvis av traditionella kvinnojourer med en feministisk grundsyn på våld i nära relationer. Idealet går ut på att frigöra den våldsutsatta kvinnan och stärka henne genom att tro på hennes berättelse, att avlasta från skuld samt att stärka hennes inre potential. Allt för att främja och uppmuntra det egna beslutsfattandet. Det behandlingsfokuserade representeras oftare av de kommunala specialenheterna. Samtalsbehandling inom specialenheterna som undersökts skiljer sig från frivilligorganisationernas genom att de är uppbyggda enligt en trestegslogik. Först genomförs ett arbete med bedömning gällande risk och säkerhet t.ex. FREDA, därefter våldsbearbetning och slutligen ett förändringsarbete. Praktiskt stödarbete som till exempel stöd vid rättegång förknippas med de ideella organisationerna.

2.5. Insatsernas betydelse och vikten av kunskap

I tidigare undersökningar påtalas vikten av att personal ska fråga kvinnor de kommer i kontakt med i arbetet om våld förekommer, då såväl de utsatta själva som anhöriga och vårdare är beredda att rapportera om våldet när de får möjlighet till det (Cooper, Selwood & Livingston, 2008).

Rutinfrågor och bedömningsinstrument är på så vis viktiga för professionella som möter våldsutsatta kvinnor i sin yrkesutövning. Bland annat inom hälso- och sjukvården har det tagits fram övergripande och verksamhetsspecifika rutiner för arbetet med patienter som varit utsatta för våld i nära relationer och sexuella övergrepp. Gustafsson (2016) menar att vad som saknas i organisationen är en strategisk funktion som ansvarar för den övergripande samordning och utveckling av verksamheten inom området våld i nära relation, och syftar då till kommunernas arbete.

I vissa fall upptäcks våld i nära relationer genom att en person har ansökt om en insats exempelvis försörjningsstöd, hemtjänst eller stöd via LSS. Dock finns det viss risk, om man som t.ex. missbrukande person söker insatser, att missbruket döljer förekomsten av våld eller att våldet inte tas på lika stort allvar som om man hade sökt för specifikt detta (Westerlund, 2015). På liknande sätt kan äldre som söker sig till sjukvården få sina skador bedömda som fallskador eller liknande. Våldsutsatta kvinnor vänder sig främst till sjukvården, följt av psykiatri, kvinnojourer, familjerådgivning, advokater, och socialarbetare för att få hjälp. Det framkommer att insatser som fokuserar på att tillvarata kvinnors intressen såsom inom sjukvården och kvinnojourer också fick

det bästa omdömet av de tillfrågade kvinnorna. Mindre nöjda var kvinnorna med socialtjänstens insatser. Hur hjälpen uppfattas kopplar forskarna samman just med på vilket sätt kvinnans intressen och situation sätts i centrum vid bemötandet av den våldsutsatta (Lundgren, m.fl., 2001).

Svensson (2006) menar att stödinsatser bygger på att en relation mellan hjälpbehövande och stödperson skapas. En tydlig faktor bakom upplevelsen kring stödet och offerskapet är vad som benämns som den sekundära viktimiseringen. Denna uppstår genom att den våldsutsatta kvinnan blir avvisad från de insatser där hon söker hjälp. Behovet att bli bemött med respekt och trodd på är stort för den hjälpsökande kvinnan (ibid.). Vidare visar forskningen att betydelsen av insatser har stor inverkan på hur kvinnorna kommer att bearbeta sina upplevelser av våldet och det har påvisats brister i effektiviteten i insatserna till kvinnor som utsatts för våld av sin partner (Scheffer Lindgren m.fl., 2010). I och med att våldet har så många konsekvenser är det viktigt att kvinnans behov och livsomständigheter studeras noga för att få möjlighet att ge rätt insats men också för att förhindra att våldet upprepas. Många kvinnor upplever även skuld och skam, som i sin tur kan resultera i låg självkänsla vilket kan påverka deras känsla av egenvärde, här har positiva relationer och stödjande insatser visats ha betydelse för upplevelsen av insatsen (ibid.).

I *Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer* framgår det att både grupp- och enskilda samtal har en positiv inverkan på våldsutsattas välmående. En ökad livskvalitet, känsla av socialt stöd, minskad depression och minskat psykiskt/fysiskt våld är exempel på positiva effekter av terapisaamtal. Det framkommer inte huruvida insatserna har en betydande inverkan på längre sikt (Anttila m.fl., 2006). Ekström (2016) påvisar även att faktorer som gemensam kunskap och syn på sociala problem är centralt för att samarbetet inom den specialiserade socialtjänsten ska fungera och i längden också för vilket stöd våldsutsatta kommer erbjudas. Ett annat viktigt resultat i undersökningen är att socialarbetarens handlingsutrymme också är avgörande för vilket stöd som erbjuds och att den hjälp och stöd som erbjuds till våldsutsatta kvinnor innehåller stora skillnader mellan landets kommuner. Vad gäller exempelvis de samtal som erbjuds varierar dessa från nästan obefintliga till välutbyggda med specialutbildad personal. Det praktiska stödbehovet kan också vara så stort hos våldsutsatta att det psykosociala stödet får stå tillbaka för de praktiska behoven (ibid.).

2.6. Att lämna en våldsam relation

Sheffer Lindgren & Renck (2008) har beskrivit uppbrottsprocessen som en modell i tre faser där den första fasen handlar om olika kvarhållande faktorer; känslan av skuld och skam, hopp om

förändring och anpassning, passionerad kärlek, fokus på barnen, den smygande eskaleringen av våldet och pendling mellan våld och värme. Den andra handlar om en balansgång mellan att stanna och att lämna med en gradvis upptrappning av våldet och mannens ovilja att släppa taget. Den tredje och sista fasen handlar om den definitiva vändpunkten då man känner sig tvingad att lämna eller dö, man måste skydda barnen, man har fått en avgörande insikt och man begär extern hjälp. Parallellt med dessa faser löper ett känslomässigt band som växer sig starkare (traumatic bonding), men när rädslan blir större än det känslomässiga bandet kommer också möjligheten att lämna mannen men som även försvårar processen på så vis att vägen inte blir rak. Utan man går två steg fram och ett steg bakåt och sedan fram igen. En trygg bakgrund och en stark självkänsla är påverkansfaktorer som hjälper kvinnor att bryta upp från en våldsam relation (Scheffer Lindgren & Renck, 2008). Genom hela processen, som är ett komplext uppbrott, ingår rädsla som faktor på olika sätt. Rädslan är central i hela uppbrottsprocessen den fungerar till en början som ett hinder att lämna, och till slut övergår den till att bli en drivkraft ut ur relationen (ibid.).

Rizo (2015) har i sin studie intervjuat kvinnor som upplevt våld i nära relationer. Studien undersökte olika strategier som kvinnorna använde sig av i arbetet att stärka sig själva. Det handlade främst om olika copingstrategier, hur individen lärde sig handskas med sina problem. Rizo (2015) konstaterade att de våldsutsatta kvinnorna använde sig av många olika strategier i hantering av den stress och våldssituation de varit med om. I studien påpekas vikten av att socialarbetare och andra stödpersoner behöver ha ett öppet förhållningssätt gentemot människor som varit utsatt för våld i nära relationer, eftersom kvinnornas erfarenheter ser väldigt olika ut. Den våldsutsatta kvinnan skapar sin egen metod och använder sina verktyg för att gå vidare i vardagen, vilket kan leda till olika beteenden som inte passar in i samhällets normer. Dessa beteenden kan vara en räddning för utsatta kvinnor och det är viktigt att yrkesverksamma som möter kvinnorna är medveten om detta (ibid.).

2.7. Sammanfattning

Kvinnor som utsätts för våld i nära relation har sedan 1990-talet uppmärksammats alltmer både internationellt och inom den svenska politiken och ses idag som ett stort socialt problem. En genomgång av litteratur visar att forskningen främst fokuserat på våldets orsaker och på den våldsutsatta kvinnan i allmänhet. Den huvudsakliga forskning som finns i Sverige är rapporter från olika myndigheter och universitet. Både kvalitativa som kvantitativa studier finns representerade i den tidigare forskningen. Överlag finns det förhållandevis få forskningsstudier som undersöker insatser specifikt till våldsutsatta kvinnor, hur stödet utformas och vad det innehåller. Det har under senare år genomförts relativt stora utbildnings-, och kompetens stödjande insatser för de offentliga och ideella aktörerna samt bedömningsinstrument för att strukturera insatserna och förebygga

riskerna med våld i nära relation. Arbetet med våld i nära relationer drivs i stor utsträckning av eldsjäljar som stöds av de nätverk länsstyrelsen organiserat. Arbetet med att upptäcka och synliggöra våld i nära relationer har utvecklats under senare år inom socialtjänsten samt hälso- och sjukvården i hela landet men behöver ännu stärkas inom många verksamheter (Westerlund, 2015).

3. Teoretiska perspektiv

I detta avsnitt redogörs det för studiens teoretiska utgångspunkter, vilka används för att analysera det resultat som framkommit genom intervjuer med kvinnor som utsatts för våld i nära relation. Teorins roll i empirisk samhällsvetenskaplig forskning är betydelsefull genom att den vägleder och begränsar vilket sätt vi upplever och förstår världen. Valet av teoretiskt ramverk har inte varit en självklarhet utan något som växt fram efter intervjuerna och transkriberingarna. Vi har valt att använda oss av Holmberg och Enanders teori om uppbrottsprocessens olika faser samt empowerment vilket kan hjälpa oss att förstå kvinnornas upplevelser i samband med att kvinnan bryter upp från relationen och söker stöd.

3.1. Uppbrottsprocessen

Att lämna en relation där våld förekommer kan vara en komplicerad och smärtsam process för många kvinnor. Holmberg och Enander (2010) beskriver i sin studie *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*, uppbrottsprocessen som tre delprocesser, att bryta upp, att bli fri samt att förstå och definiera våldet.

Den första delen i uppbrottsprocessen, att bryta upp, innebär att kvinnan lämnar mannen rent fysiskt. Den andra delen, att bli känslomässigt fri innebär att kvinnan bryter det emotionella och traumatiska bandet hon har till mannen. Den tredje delen, att förstå och definiera våldet innebär att kvinnan inser vad hon varit med om i relationen och därmed kunna lägga skulden på förövaren istället för på sig själv. Det är viktigt att tänka på att uppbrottsprocessen inte beskrivs som en linjär process utan som delprocesser som pågår mer eller mindre parallellt med varandra och under olika lång tid genom hela förloppet (ibid.).

1). Beslutet med att lämna kommer ofta efter att kvinnan efter en eller flera händelser nått en så kallad vändpunkt. En vändpunkt är en för individen speciell händelse, men studien pekar på att många kvinnor upplever att hon nått botten och känner fruktan för sitt liv, men det kan även vara att någon annan till exempel barn far illa av våldet (ibid.).

2). Att bli fri processen består i sin tur av olika känslomässiga faser som Holmberg och Enander (2010) beskriver i sin studie. Den första fasen innehåller kärlek och förälskelse, här finns ett starkt band mellan parterna, i det andra stadiet uppkommer känslor som hat och vrede gentemot den

våldsutövande partnern. I de första faserna är det ovanligt att kvinnan bryter upp eftersom det emotionella bandet fortfarande är starkt. Den tredje fasen består av medlidande och skuld känslor, i denna fas av processen kan det hända att kvinnor stannar kvar länge i relationen men det är också här många väljer att bryta upp. Det sista stadiet i bli fri processen kännetecknas av likgiltighet, kvinnan känner inte längre något för mannen, det är också nu som det emotionella uppbrottet sker. Processen med att bli emotionellt fri är individuell och komplicerad och den våldsutsatta kan bryta upp från relationen under alla stadier. Att bryta upp känslomässigt och att lämna mannen rent fysiskt är två skilda processer.

3). Den tredje och sista delen i uppbrottsprocessen är att förstå, vilken Holmberg och Enander (2010) beskriver som en kognitiv process bestående av många starka känslor. Det är en smärtsam och svår process för många kvinnor att förstå våldet de varit utsatta för och definiera sig som en våldsutsatt och misshandlad kvinna. Denna del är dock mycket viktig för våldsutsatta i arbetet med att bearbeta känslor som skuld och skam (ibid.).

Genom hela processen beskriver Holmberg och Enander (2010) betydelsen av och påverkan från omgivningen. Signifikanta andra som vänner, anhöriga, kollegor och professionella som de söker stöd och hjälp av är viktiga för kvinnors uppbrottsprocesser. Det är vanligt att signifikanta andra känner till våldet även i de fall då kvinnan är isolerad eller i förnekelse. I uppbrottsprocessens början är påverkan och ingripanden från andra inte avgörande för om kvinnan lämnar den våldsamma relationen utan det kan tvärtom ha motsatt effekt beroende på vilket emotionellt stadium relationen befinner sig i, kvinnan vet om att hon borde lämna förhållandet men kan gå i försvar för mannen när signifikanta andra påpekar detta. I slutprocessen med att förstå och definiera våldet har professionellas respons stor betydelse för kvinnan. Stöd och förståelse från en objektiv person har större betydelse för kvinnans förståelseprocess än vad vänner och familj har (ibid.). Vidare redogör Holmberg och Enander (2010) för vissa förhindrande faktorer i uppbrottsprocessen som känslan av hopplöshet, skam och rädsla, husdjur eller tidigare erfarenheter av våld vilket försvårar för kvinnan att lämna relationen.

3.2. Empowerment

Empowermentbegreppet är komplext och mångfacetterat, det saknas en entydig begreppsförklaring. Begreppets centrala komponenter är makt, kontroll, självförtroende och stolthet (Swärd & Starrin, 2006). Empowerment, kommer från latinets *potere* som på svenska betyder "att kunna" eller "vara i stånd till", idén grundas i den sociala aktivistideologin som formades i USA under 1960-talet och senare de idéer om självhjälp som kom under 1970-talet vilken kom att bli central i frågan om strategier för preventioner och interventioner (Swärd & Starrin, 2006). Begreppet används bland annat i samband med att stärka enskilda klienter och utvidga deras handlingsutrymme men även till att

utjämna maktförhållandena. För individer utsatta för våld i nära relation kan det innebära att få makten att ta kommando över sitt eget liv, kontrollen att inte låta den våldsutövande parten nästla sig in i hennes liv igen, självtilliten att tro på sig själv tillräckligt för att inte gå tillbaka till våldsutövaren och lita på att en är värdig ett liv utan våld, stoltheten i att ha klarat att bryta sig loss och klara sig själv (Starrin, 1997).

Askheim och Starrin (2007) beskriver olika teoretiska infallsvinklar av empowerment som begrepp, dels som etablering av motmakt, där det centrala är att stärka individen till förändring, individens situation sätts här i samband med yttre samhälleliga faktorer. Dels beskrivs den som med en marknadsorienterad riktning, vilken Bwyer (2000) menar har utgångspunkten i den fria och självständiga individen vilket samhället och politiken ska byggas upp kring (refererad i Askheim & Starrin, 2007). Ytterligare beskrivs en terapeutisk infallsvinkel samt empowerment som liberal styrningsstrategi. Det centrala här är att individen genom professionella får hjälp med att bli medveten om sin egen situation och därmed få kraft att förändra sin livssituation. Maktaspekten av empowerment kan tolkas på flera sätt bland annat som att den hjälpsökande individen är maktlös, makt inom det sociala arbetet kan här ses som en tvingande strategi för professionella yrkesutövare. Vissa hävdar att professionella genom yrkesutövandet erhåller och utövar makt gentemot individen på så vis makten att bestämma i vilken riktning och på vilket sätt individerna ska gå för att förändra situationen (Askheim, 2007). Olika klient och frivilligorganisationer har även de tagit till sig empowermentbegreppet på så vis att individen själv ska ha makt över sin tillvaro och därmed själva skapa förändring. Det sker främst genom att stödja och stärka varandra för att på så vis hjälpa individen, en annan viktig del är även att påvisa att individen inte är ensam utan att det är flera som upplevt samma sak eller varit i samma situation (Askheim och Starrin, 2007). Sättet att se på empowermentbegreppet som en maktaspekt, att den bidrar till självtillit, egenkontroll och självstyre behöver inte innebära att om en person får mer makt blir den andre utan, det kan ske en omfördelning av makten utan att någon part egentligen förlorar makt. För våldsutsatta kan empowerment hjälpa den utsatte kvinnan att resa sig mot den makt som förtrycker henne, i vårt fall den våldsutövande parten (Swärd & Starrin, 2006).

3.3. Teorianvändning

I mötet med kvinnor som utsatts för våld i nära relation är bemötandet, att inte förminska eller ifrågasätta individen en viktig faktor för hur hjälp och stöd upplevs av den våldsutsatta. Att stärka självkänsla och motivera den våldsutsatta kvinnan är så en del av det stöd som ges av professionella (socialstyrelsen, 2009). Empowerment som begrepp hjälper oss att beskriva hur våldsutsatta kvinnor, genom att söka insatser, kan ta tillbaka makten över sin tillvaro samt få hjälp med att stärka självtilliten och tilltron till den egna personen (Starrin, 1997). Empowerment används även i

analysen av det empiriska materialet för att belysa kvinnans upplevelse av den hjälp hon fått i samband med uppbrottet från relationen. Fokus ligger då på den förstärkande dimensionen av teorin och inte på maktaspekten. Uppbrottsprocessen och dess olika faser är relevant för studiens syfte och används därför som teoretisk referensram då den är central i kvinnornas berättelser, den hjälper oss att förklara och få förståelse för deras upplevelser och känslor under processen med att lämna relationen, söka stöd och bearbeta vad de varit utsatta för.

4. Metod

I detta avsnitt redogörs för studiens tillvägagångssätt, urval och datainsamling. Kapitlet omfattar även en beskrivning av den vetenskapliga ansatsen och forskningsetiska aspekter. Vidare så diskuteras studiens reliabilitet, validitet, generaliserbarhet och transparens.

4.1. Kunskapsteoretisk ansats

Då studiens forskningsfrågor berör människors upplevelser av ett specifikt fenomen, i vårt fall upplevelsen av hjälp-, och stödinsatser som samhället har att erbjuda, har vi valt att använda en kvalitativ semistrukturerad intervjumetod. Genom att intervjua kvinnor som varit utsatta för våld i nära relation kan vi få ökad kunskap om och förståelse för deras upplevelser av stöd och hjälp. Fenomenologi i kvalitativa studier är generellt en ansats som strävar efter att förstå sociala fenomen utifrån aktörernas egna perspektiv och beskriva världen som den upplevs och uppfattas av dem (Kvale & Brinkmann, 2014). Vårt syfte med att använda den fenomenologiska inriktningen är att vi vill beskriva informanternas individuella upplevelser utan att låta vår egen förförståelse begränsa oss. Genom att använda oss av en halvstrukturerad intervju, som liknar ett öppet samtal men med frågeställningar som fokuserar på olika teman kan de intervjuades upplevelser av stöd lyftas fram (ibid.). Vidare har vi i analysen av empirin använt oss av en hermeneutisk meningstolkning för att få förståelse för och tolka de intervjuades egna upplevelser av det studerade fenomenet. Centralt inom den hermeneutiska traditionen är tolkning och förståelse av vilken mening individens egen utsaga har. Enskilda delar undersöks löpande i relation till helheten vilket kallas den hermeneutiska cirkeln (Kvale & Brinkmann, 2014). En förutsättning för att använda denna tolkningsmetod är att det finns en förförståelse och kunskap om fenomenet som ska tolkas. Genom att använda oss av ett hermeneutiskt tolkande perspektiv tillsammans med ett fenomenologiskt grundanslag i analysen får vi möjlighet till en fördjupad och gemensam förståelse för de intervjuade kvinnornas olika berättelser. Svårigheter som uppstår i denna typ av undersökning där fokus ligger på individens egen berättelse och upplevelse av ett fenomen är att det blir svårt att applicera resultatet på någon större population, vilket vi inte heller ämnar att göra (ibid.).

4.2. Tillvägagångssätt

4.2.1. Urval

Urvalet av informanter har varit ett så kallat tvåstegsurval (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015), där vi först valde vilka organisationer vi skulle kontakta för att med deras hjälp sedan hitta informanter intressanta för vår studie. Vi fann denna metod lämplig då vi i denna typ av studie är beroende av samarbete med någon inom området våld i nära relation som kan hjälpa oss att komma i kontakt med specifika personer att intervjua.

I urvalet av informanter var kriteriet att personer är äldre än 55 år, att de varit utsatta för våld i nära relation samt fått hjälp och/eller stödinsatser för utsattheten. För att öka studiens trovärdighet är det därför viktigt att vid urval till kvalitativa studier tänka igenom vilka som ska intervjuas och hur kontakten med dessa personer upprättas för att de skall vara så relevanta som möjligt för vår forskningsfråga (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Vi kontaktade först Länsstyrelsen Gävleborg som var villiga att hjälpa oss komma i kontakt med personer som arbetar i kommuner och organisationer inom vårt geografiska område. Vi skickade därefter ut ett missivbrev (se bilaga 1). Detta resulterade i endast två informanter som ville medverka i studien och som vi genomförde intervjuer med. Genom ett så kallat snöbollsurval fick vi därefter kontakt med en tredje kvinna som vi gjorde en kortare telefonintervju med (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

För att finna ytterligare informanter till studien skickade vi genom länsstyrelsen ut missivbrevet över hela länet men även till PRO. Dessutom har det tagits ytterligare kontakter för att utöka sökområdet och därmed öka möjligheten till att få informanter som vill bli intervjuade. Vi kom i kontakt med ytterligare personer som dock inte uppfyllde våra kriterier. För att berika det empiriska materialet och därmed öka förståelsen för upplevelser av våld i nära relation valde vi att intervjua en handläggare inom biståndsenheten som även är aktiv inom kvinnojouren.

4.2.2. Konstruktion av intervjuguide

Intervjuguiden kan enligt Kvale och Brinkmann (2014) beskrivas som ett manus som används för att strukturera intervjuprocessen. Vi valde att konstruera en semistrukturerad intervjuguide (se bilaga 2) med övergripande teman och förslag på frågor som bygger på en tematisk och en dynamisk dimension. Enligt Kvale och Brinkmann (2014) syftar den tematiska dimensionen till kunskapsproduktionen och den dynamiska dimensionen till mellanmänniska förhållanden under intervjusituationen. Intervjuguiden bestod av tre områden som är relevanta för studiens syfte, 1). Tillgängliga resurser, 2). Upplevelser av insatser, och 3). Förslag till eventuella förbättringar.

Därutöver bestod intervjuguiden av kompletterande frågor som vid behov kunde ställas för att komma vidare i intervjun.

4.2.3. Datainsamling och bearbetning av det insamlade materialet.

Vi har genomfört semistrukturerade intervjuer med kvinnor som utsatts för våld av någon närstående och därav fått hjälp eller stöd på grund av detta. Fördelen med att göra intervjuer istället för en enkätundersökning är att vi genom intervjuerna bland annat kan anpassa frågorna som ställs men också i vilken ordning de ställs efter situationen. Det ger oss även en möjlighet att ställa följdfrågor beroende på vilka svar vi får (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Intervjuerna genomfördes med hjälp av en tidigare konstruerad intervjuguide. Samtliga områden i intervjuguiden berördes i intervjuerna som genomförts, dock inte alltid i samma ordning då den semistrukturerade intervjutekniken tillät kvinnorna att relativt fritt berätta om sina erfarenheter. I intervjun med handläggaren har vi utgått från samma frågeställning men riktat den till yrkesutövningen och erfarenheten kring kvinnojoursarbetet.

Den första intervjun ägde rum på lärcentret i den stad kvinnan bor, enligt hennes önskemål, mötet tog ca 1 timme och 30 minuter. Vi småpratade lite, presenterade oss och drack kaffe för att få en mer avslappnad och trygg situation. Den andra inspelade intervjun tog plats hemma i köket hos informanten, över en kopp kaffe. Detta möte tog ungefär lika lång tid som föregående. Vi har genom denna kvinna kommit i kontakt med ytterligare en person som blivit utsatt av samme man, hon har dock inte sökt någon form av stödsatser, men hon har fått stöd av den andra intervjupersonen. Denna intervju utfördes via telefon och tog ca 30 minuter. Intervjun med handläggaren sker på hennes kontor i kommunhuset. Hon möter upp oss i receptionen, vi presenterar oss och småpratar lite innan vi påbörjar vår intervju.

Intervjuerna spelades in, förutom telefonintervjun som nedtecknades. Därefter transkriberades intervjuerna, som sedan kunde tematiseras utifrån våra frågeställningar. En litterär stil har använts för att transkribera intervjuerna, med det menar vi att språket har ändrats, t.ex. dialektala ord, för att få en mer sammanhållen text. I Kvale och Brinkmann (2014) framhålls att den litterära stilen ger goda förutsättningar för att skapa nyans i berättelserna samtidigt som texten blir lättare för läsaren att ta till sig.

4.3. Analysverktyg

Analys av intervjuerna sker genom en induktiv process med en fenomenologisk och en hermeneutisk ansats och på så sätt tolkas och kategoriseras data (Kvale & Brinkmann, 2014). För att vi på ett strukturerat sätt ska kunna urskilja teman att använda oss av i analysen har vi använt oss

av hermeneutisk meningstolkning. Den hermeneutiska cirkeln har använts för att tolka och bearbeta textmaterialet från intervjuerna, vilket innebär att de enskilda delarna tolkas för att bättre förstå helheten (ibid.).

4.4. Förförståelse

Vår förförståelse för fenomenet våld i nära relation består både av en teoretisk förståelse som vi tillägnat oss genom olika kurser inom Socionomprogrammet, kvinnojouren och litteratur om våld i nära relation, men även praktisk kunskap som vi tillägnat oss genom våra livserfarenheter. I viss mån är vår förståelse även präglad av hur massmedia framställer ämnet, men även av #metoo rörelsens framfart. Det är av vikt framförallt i kvalitativa studier att reflektera över hur förförståelse påverkar sättet att uppleva verkligheten, med inverkan både på informanternas utsaga samt hur vi i analys och tolkningsprocessen uppfattar informanternas utsagda upplevelse. Inom hermeneutiken är den egna förförståelsen en viktig grund och ses som en tillgång för djupare förståelse (Kvale & Brinkmann, 2014).

4.5. Uppsatsens trovärdighet

För att uppnå reliabilitet, som betyder att undersökningen är rimligt tillförlitlig, förberedde vi intervjufrågor som till viss del är lika för att finna nyanser och fördjupade berättelser på samma tema och på så sätt stärka reliabiliteten (Kvale & Brinkmann, 2014). Genom att vi skrivit en intervjuguide med noga utformade frågor säkerställer vi att svaren ger oss möjligheten att besvara våra forskningsfrågor. Intervjuguiden stärker därmed även validiteten, giltigheten, genom att vi verkligen undersöker det vi har för avsikt att undersöka (ibid.). Vi har valt kvinnor som varit utsatta för våld i nära relation och fått någon slags hjälpinsats, våra intervjufrågor utgår därav från detta ämne. Vi har dessutom använt oss av triangulering i hänseende att vi intervjuat både våldsutsatta kvinnor men även hjälp-, och stödfunktionerna i form av handläggare/kvinnojourskvinna vilket ger oss en bredare förståelse för problemet (Ahrne & Svensson, 2015). För att stärka trovärdigheten ytterligare i studien har vi försökt vara neutrala i förhållande till kvinnornas upplevelser, båda författarna har deltagit i intervjuerna, vi har läst varandras transkriberingar och gemensamt tematiserat materialet (Kvale & Brinkmann, 2014). För att uppnå transparens har vi noga beskrivit vårt tillvägagångssätt. Vilket gör att läsaren kan ställa sig kritisk till vår studie. Den kvalitativa undersökningsmetoden med ett fåtal utvalda intervjupersoner gör att det är svårt att nå hög generaliserbarhet. Genom att välja en bredare åldersgrupp hade vi kunnat uppnå en högre

generaliserbarhet. Resultatet av våra intervjuer kan dock ge en uppfattning om hur de våldsutsatta upplever insatserna i vårt län.

4.6. Etiska ställningstaganden

Vi har i vår forskning använt oss av de forskningsetiska principer som är framtagna av vetenskapsrådet som en codex för att skydda individen men även främja forskningen (Vetenskapsrådet, 2002). Framförallt har fokus varit på det som refereras i Kvale och Brinkmann som informerat samtycke. Vilket menas att informanterna informeras om syftet med undersökningen, att deltagande är helt frivilligt och att de kan välja att dra sig ur när som helst (Kvale & Brinkmann, 2014). Förutom informations och samtyckeskravet har vi beaktat konfidentialitetskravet, där informanterna har avidentifierats i vårt publicerbara material (Vetenskapsrådet, 2002). Sist men kanske viktigast för kvinnorna som intervjuats, nyttjandekravet, där vi avsett att på inget sätt skada eller uppröra informanterna, ingen ska lida skada på något sätt (ibid.). För att säkerställa att kvinnorna inte lider skada på grund av intervjuerna, ställs frågorna på ett nyfiket men inte krävande sätt, de har tydligt, som tidigare nämnts, upplysts om att de när som helst kan avbryta eller välja att inte svara på en fråga. Vi har valt att inte benämna kvinnorna vid namn utan använder oss av koderna IP1, IP2, IP3 och BHL (biståndshandläggare). Informanternas bostadsort eller andra platser nämns inte med namn, inte heller de kommuner de bor i, med avseende att skydda personerna, dessa kvinnor kan återfinnas var som helst i Sverige, men vi väljer att informera om att det är Gävleborgs län vi har fokuserat på. För att skydda ytterligare har vi valt att inte sätta ut specifik ålder på kvinnorna utan håller oss till fem års intervaller (ibid.).

4.7. Metoddiskussion

Vi valde att göra en kvalitativ intervjustudie då vi ville höra de utsatta kvinnornas egna upplevelser av stöd och hjälp. Fokus har legat på åldersgruppen 55 år och äldre med anledning av att många tidigare studier i huvudsak koncentreras till yngre. Detta har troligtvis bidragit till svårigheterna med att hitta informanter som ville delta i studien. Gällande urvalet i studien hade vi önskat göra ytterligare intervjuer med våldsutsatta kvinnor och personer från olika organisationer för att på så vis få ett mer givande resultat. Vi resonerade kring om det istället gick att göra en litteraturstudie om ämnet men fann att det inte var genomförbart inom den givna tidsramen samt för att vi redan påbörjat insamlingen av det empiriska materialet. När det gäller intervjuguiden och intervjuerna har vi fått svar på det vi önskade men har nu i efterhand insett att vi kunde ha ställt fler följdfrågor för att utveckla de svar vi fick angående deras upplevelser av stöd ytterligare. I ett tidigt stadium var inte avsikten att fråga om våldet kvinnorna utsatts för utan det var något som intervjupersonerna

själva kom in på, vilket vi nu upplever som högst relevant för vår förståelse av deras väg till att söka stöd och hur stödet upplevdes. Att det från början inte fanns med i planen har medfört att vi inte ställt följdfrågor om just våldet, som de själv valde att berätta om. Detta har även bidragit till att vi arbetat om studiens frågeställningar. Att telefonintervjun inte spelades in, utan nedtecknades och därmed inte kan verifieras, kan ha bidragit till feltolkningar på grund av vår egen förförståelse och våra värderingar.

4.8. Ansvarsfördelning

För att möjliggöra och genomföra ett bra uppsatsarbete har vi haft ett tätt samarbete där vi tagit vara på varandras styrkor. Genom att dela upp olika delar och skriva på var sitt håll och sedan träffats för att gå igenom texten, har vi genom hela arbetet samarbetat och resonerat oss fram till vad vi vill ska lyftas fram i vår uppsats. Vi anser att vi har lika del i all text som skrivits även om vi inte arbetat fram all text gemensamt. Vi har båda varit lika delaktiga i intervjuerna, transkriberingen och analysen.

5. Resultat

I följande avsnitt presenteras först våra informanter i korthet och sedan de historier de valt att dela med oss, som vårt resultat. Efter en tematisk analys framkom följande teman som vi valt att presentera resultatet under: kvinnans utsatthet och våldets natur, stöd, hjälp och upplevelsen av dessa, samt brister i stödet och hjälpen. Dessa teman kan kopplas till vårt syfte och frågeställningar. Citat från intervjuerna används för att belysa kvinnornas beskrivningar.

5.1. Presentation av informanter

IP1 är mellan 55-60 år och har varit utsatt för fysiskt och psykiskt våld i många år av samme man, men även ett antal år av en annan man, totalt över 25 år. IP2 är mellan 65-70 år och har varit utsatt för psykiskt våld av en man i ungefär 5 år. IP3, som är mellan 75-80 år, har varit utsatt av samme man som IP2. Denna kvinna upptäckte tidigt att något inte stämde med mannen och avslutade förhållandet inom 8 månader. Hon har varit utsatt för psykiskt våld under denna tid. Ingen av kvinnorna är våldsutsatt för tillfället. Vi har även intervjuat en biståndshandläggare som arbetar med äldre men även har anknytning till kvinnojouren. Kvinnan är 50-55 år och har tidigare i livet sökt stöd genom kvinnojouren i en utsatt situation, detta är dock inget vi valt att lägga fokus på utan det ligger på hennes erfarenheter av att hjälpa andra både genom sitt yrke och genom sitt

engagemang i frivilligorganisationer. Hon har arbetat som handläggare sedan examen för ca 10 år sedan och som kvinnojourskvinna i ca 20 år.

5.2. Kvinnans utsatthet och våldets natur

I våra intervjuer framkom ett centralt tema som vi ursprungligen inte planerat att skriva om men som är väldigt viktigt för vår förståelse för kvinnornas upplevelse av stöd, detta tema är våldet och dess natur i deras utsatthet som skiner igenom i berättelserna. Våra informanter har alla varit utsatta för våld av en man de haft en sexuell relation till, förhållanden där mannen och kvinnan antingen har varit gifta, sammanboende eller levt som särbos.

I intervjuerna berättade samtliga kvinnor om det fysiska och psykiska våld de varit utsatta för, i olika grad, med antydning till kontrollerande våld mot alla de intervjuade kvinnorna. Ett kontinuerligt våld som inte skedde varje dag men som eskalerade över tid. IP1 beskriver "Han slog mej inte hela tiden, inte när jag var gravid och barnen var små."

Det psykiska våldet beskrivs av informanterna som en form av verbala kränkningar, svartsjuka och isolering men även förekomsten av hot om våld. IP2: "Han klankade ner och tryckte ner en, man är liksom dålig på allt, även sådant som man vet att man är duktig på." IP2 tror att mannen hade extremt stort kontrollbehov och att det givetvis fanns svartsjuka med i bilden. IP1: "Kvinnan är ägodelen och den fokuserar de på." IP1 uppfattade det som att han tyckte att han ägde henne och då kunde göra som han ville med henne, bestämma vem hon skulle träffa, prata med, vad hon skulle göra och så vidare. IP3 beskriver att inget hon gjorde var bra, men att han gärna "satt på en stol och rökte cigarr och drack whiskey och tittade på" när hon utförde hushållsarbete t.ex. IP3 har svårt att gå och detta kunde han sitta och håna henne för.

För att beskriva hur svartsjukan påverkar förhållandet har vi valt några citat som vi tycker är väldigt talande, det visar även hur kontrollen/begränsningarna för den utsatte stegras. IP2: "Första nyåret var det en före detta svåger som ringde och då blev han som tokig av svartsjuka." I och med detta så undviker IP2 mer och mer att utsätta sig för utbrotten av svartsjuka och slutar kontakta människor som hon haft regelbunden kontakt med över tid.

Man kapar kontakterna med anhöriga mer och mer, för att han vill det. Han vill kontrollera allt möjligt, t.ex. på resor när han var nöjd var det bara att sätta sig i bilen om man inte ville gå. Det eskalerade med tiden. (IP2)

Inget hon gör är någonsin nog, uttrycker hon, han hittar alltid nya vägar för att utsätta henne. IP2: "Alla hans personliga misslyckanden på andra områden, dom skulle han trycka på mig då. Kränkandet var återkommande." Kränkningarna stegras och hon upptäcker även att han ljuger för henne. IP2: "Han ljög om allt möjligt så man vet aldrig när man ska tro honom. Man känner sig

dum och klantig för man har gått på något sådant, men man blir ju lurad.” Upprepade gånger berättar IP1, IP2 och IP3 om skammen som våldet medför. Skammen över att bli utsatt för kränkningar inför andra, skammen över att man blir lurad att tro på honom, skammen över att inte orka ta sig upp ur eländet efter separationen/skilsmässan. IP2: “Man skäms för att man blev så grundlurad.” IP2: “Man behöver inte bli slagen för att bli kränkt, man tappar liksom lusten totalt, och det blir svårt att komma igång igen.”

Kvinnorna berättar även om känslan av att känna sig tvingad till att stanna kvar i förhållandet. IP1: “Det var fullt att skilja sig, man skulle hålla ihop åtminstone för barnen.”

Många är rädda för myndigheter och skäms. Rädd att förlora barnen. Man vill som kvinna att allt ska vara perfekt då blir det extra skamfyllt när man inte kan klara det. Männens hotar och talar om att man inte kommer att klara sig själv, man kan inte betala hyra osv. (IP1)

Men även efter förhållandet är slut är man inte helt fri beskriver IP2: “Man blir ju inte direkt av med dom efteråt heller. Jag litade på att tiden skulle göra så att de skulle tappa intresse, men det tar tid, flera år!”

Jag tror att det är bra att man inte grottar ner sig i situationer, varför och så vidare för då klankar man åter på sig själv, varför gör mannen så här ska man tänka, ändå kommer man tillbaka till vad gjorde jag som utlöste situationen. (IP1)

Självkänslan är sedan länge knäckt beskriver IP1 och man lägger skulden på sig själv istället för förövaren.

En av kvinnorna, IP1, berättade även om sina upplevelser av det fysiska våldet. Bland annat vid ett tillfälle då mannen satte armbågen mot hennes hals ”... jag var livrädd, det var barnen som tog dit mej, alla mjukdelar i halsen var förstörda, läkaren sa: det här måste du anmäla du hålla ju på att dö! Men anmäler jag så dör jag!” Vid ett tidigare tillfälle när hon hennes första man och deras bekanta är på utlandssemester beskriver hon det fysiska våldet men även passiviteten hos dem runt omkring.

Människor som skulle ha kunnat kunna lagt sig i t.ex. när vi var till utlandet med två andra par och delade lägenhet med ett par och de andra bodde vägg i vägg, jag blev riktigt illa misshandlad på rummet på kvällen när de andra var där men ingen gjorde något. Det var så illa att jag svimmade på ett torg dagen efter... (IP1)

Trots att det befann sig två par till där väljer de alla att inte göra något för att stötta henne. Idag beskriver hon att en av kvinnorna har väldigt dåligt samvete på grund av att hon inte gjorde något då, dessutom sitter hon i samma situation själv idag.

Kvinnorna är upprörda över att vänner, släkt, bekanta och andra som ser inte gör något utan passivt observerar vad de blir utsatta för. IP1: “Men ingen sa något, folk runt omkring, när det hände saker,

men ingen säger nått eller avbryter. Sluta annars ringer vi polisen, istället höjer man stereon, man känner sig sviken, skamfyllt man skäms.” IP2 beskriver en midsommarfest med grannarna och hur hennes sambo drar ner en grannfru i knä och börjar hångla med henne öppet inför de andra grannarna och dennes man. Skammen hon känner när ingen säger något utan bara tittar åt ett annat håll och hur hon uppbringar all sin värdighet och reser sig och samlar ihop disken och går ut med den, för att slippa anklagande blickar, medlidande blickar och att bli offentligt bortgjord.

5.3. Stöd, hjälp och upplevelsen

De intervjuade kvinnorna har på olika sätt sökt hjälp och stöd men inte alltid fått det dem förväntat sig. Till viss del har kvinnorna även blivit erbjudna insatser men avstått från dessa av olika skäl, men i vissa fall har de även tagit emot hjälpen som erbjuds.

5.3.1. Erhållet stöd från organiserad verksamhet

IP1 berättar att med man nr 2 har barnen hjälpt henne ur situationen. Efter en allvarlig misshandel, som kunde ha lett till döden, vill läkaren att hon ska anmäla förövaren men hon är rädd och vågar inte. “... men helt plötsligt kom barnen, nu följer du med till akuten annars får polisen hämta dig.” Barnen har då utan hennes vetskap krävt av socialtjänsten att hon ska få åka på behandlingshem för att äta upp sig, då hon svälter sig, och komma ur missbruket som hon utvecklar för att döva känslorna.

Andra gången hade jag ju katter då, och då blev jag erbjuden skyddat boende, men då gapskrattade han ju när han hörde det sen, men herregud skyddat boende! Liksom. Begriper dom inte att du ska på jobb det är väl bara att följa efter och se var det är (IP1).

Hon inleder ännu ett förhållande men blir då lämnad, vilket hon tar väldigt hårt och börjar plåga sig själv igen. Hon hamnar åter på behandlingshemmet nu 10 år senare och kommer sakta tillbaka till livet igen men livslusten är svag och hon griper efter halmstrån. IP1 har idag stöd av en kurator och har haft det i 1 år, hon jobbar halvtid för att orka sköta kontakten med kurator och dietist. Hon har slutat dricka alkohol och försöker äta ordentligt men är dålig på tiderna. “Nu har jag slutat dricka alkohol, och försöker äta men är dålig på tiderna. Tror det kommer när jag väljer livet.”

Förut när jag inte kunde känna glädje över livet trots att jag hade så mycket att älska och så många som älskar mig, sista barnbarnet är en glädje hon föddes när jag var på behandling. Nu hoppas vi och tror att jag väljer livet den här gången (IP1).

Hon är imponerad av att kurator, dietist och övrig sjukvård är så samspelade och pålästa varje gång, trots att det ofta är olika läkare så har de koll på vad de andra gör. "Den här gången!"

IP1 går även på Beroendecenter för att lära sig hantera sitt missbruk, men hon anser att det ger så mycket mer:

Beroendecenter är ett stort stöd där tänker jag fortsätta för jag trivs med mina herrar där, vi fikar och pratar, och alltid hjälper man väl nån. Det blir lite terapi med att det finns snälla män där som tycker att detta är förskräckligt. Där kan man i dialog prata om deras liv och deras inställningar till allt möjligt, värderingar och hur de tänker om kvinnor, liksom försvarar unga flickor i gruppen som varit utsatta, lite grottbjörn. (IP1)

IP2 tog i ett tidigt skede kontakt med kommunen men rätt person var inte där och det fanns ingen annan. Något år senare tar hon kontakt igen och då med kvinnojouren i Uppsala, som är vad som kommer upp när hon söker på nätet, de hänvisar henne vidare till kvinnojouren i den stad hon bor, och hon tar kontakt med dem. IP2 upplever att kvinnojouren har frågat, lyssnat bekräftat och bistått bl.a. med ekonomisk hjälp när bilen gick sönder i samband med bodelningen. "Det gick inte att få ekonomiskt bistånd genom socialtjänsten, jag försökte! Men jag har fått hjälp av dom tidigare." Kvinnojouren har erbjudit gruppsamtal men hon hade inte möjlighet att vara med då hon bor för långt ifrån, men även för att hon, som hon själv beskriver det, isolerat sig lite och vill inte säga något så andra får veta.

IP2 har även varit i kontakt med tingsrätten, juridiskt ombud och socialtjänsten i sin kamp för att komma ifrån denna man. "Fick hjälp där (kvinnojouren, författarens anm.) var man skulle vända sig, träffade nån tjej som gick juristutbildningen som jag pratade med. (...)Via försäkringsbolaget träffade jag en jurist, sen tog jag kontakt med en advokat och han tyckte att jag skulle göra så mycket jag själv kunde med bodelningen och säga till när det blev för svårt." Kvinnojouren ringer henne ofta, ibland varje vecka för att höra hur det är och berätta om sina erfarenheter, råda till hur hon kan hantera olika situationer.

På kommunen var det väldigt rörigt då när jag försökte få någon hjälp, någon var borta och det fanns ingen annan att prata med. Genom att våldet inte var fysiskt så tog man det ju inte riktigt på allvar, det gjorde man inte själv heller, man tycker kanske att man är lite nere lite känslig så där. (IP2)

5.3.2. Erhållet stöd från det privata nätverket

Vi tolkar även att det stöd kvinnorna fått från sitt privata nätverk har varit viktigt för deras frigörelse. I sitt första förhållande sökte IP1 ingen hjälp eller stöd men tycker att någon borde ha vågat sträcka ut handen till henne i hennes utsatthet "Man måste fråga! Vad har hänt?"

IP1: “Man ska inte vara rädd att säga nått för att man inte vill kränka för det är mer kränkande att ingen säger nått.” IP1 menar att allt för många i omgivningen står bredvid och tittar på och gör inget för att hjälpa trots att de ser vad som händer. Detta känner hon att belägger henne med en större skam och skuldkänsla över att inte kunna ta sig ur situationen. IP1 beskriver även att hon haft hjälp av de närmaste: “Jag har tre flickor och de har i sin tur två flickor, och det är tack vare dem, man måste få hjälp man tar sig inte ur det riktigt själv.”

IP2: “... efter ett tag berättade jag för några och har fått jättebra stöd av hans syster och min dotter och måg.” IP2 kände inte att detta var något hon ville dela med omgivningen från början, hon skämdes och försökte så gott det gick att dölja sin utsatthet. Med tiden började hon berätta för omgivningen och fick då stöd, men kanske inte stöd att ta sig ur situationen, utan någon som lyssnade och förstod hur hon hade det.

IP2: “Mannens nya kvinna tar kontakt med mig för hon blir fundersam över hans beteende.” IP2 berättar om flera timmar långa samtal med IP3, där hon fungerar som ett samtalsstöd för henne. “Hans nya kvinna behöver mycket stöd, och jag har funnits där för henne i hennes process. Det ligger väldigt nära för henne i tiden och hon är väldigt hatisk.”

IP3 beskriver att han bara flyttar in, givetvis har han en förklaring, han har blivit utkastad av den tidigare kvinnan. De har under en längre tid haft kontakt på en dejtingsajt och har börjat träffas hemma hos henne. IP3 tar honom till sitt hjärta som hon beskriver, då hon tycker synd om honom som blivit utkastad och illa behandlad av sin förra kvinna. Med tiden börjar hon bli fundersam över hans beteende då han bland annat hånar henne för hennes svårighet att gå, och detta inför andra människor. IP3 berättar att hon tar kontakt med mannens tidigare kvinna och får bekräftat sina misstankor om att inte allt står rätt till. Detta är den hjälp och det stöd hon upplever att hon har fått. Hon har dock under förhållandet haft god kontakt både med sina barn och grannar, som när hon berättat om sin utsatthet också stöttat henne.

5.4. Biståndshandläggaren/kvinnojourskvinnans upplevelser av stöd

5.4.1. Kommunen

BHL berättar att det inte finns några specifika insatser till våldsutsatta, utan det beror på handläggaren, “... man kan lösa det med en kortisplats tills man hittar en annan lösning”. Annars kan man få stödsamtal via kvinnojouren eller biståndshandläggarna. “Alla handläggare har inte samtal, men är det någon som berättar för mig att de är våldsutsatta så släpper inte jag det där, utan man försöker prata, det tror jag alla försöker på nått sätt. (...) Våga fråga jobbar vi ju med, men där

har vi långt kvar.” BHL berättar att det inte är självklart för alla att fråga om våld, men tycker att det borde vara som att fråga om patienten har diabetes eller hjärtfel. “Just dokumentationen, hur dokumenterar vi, vi måste tänka att utredning och beslut skickas hem till kvinnan, vad skriver vi!? Vem öppnar posten!?” Rädslan hos den utsatte beskriver hon som extrem när det kommer till dokumentation. Hon berättar att kvinnorna ofta inte vill berätta något om man inte lovar att det inte kommer att skickas hem med post senare. “(...) ... hon tittade på mig när jag skulle gå och sa ‘skriver du det jag berättat i papper och skickar hem till mig då slår han ihjäl mig.’ Då får man tänka till.”

5.4.2. Kvinnojouren

Genom kvinnojouren kan man få samtal, följa till rättegångar, följa till möten t.ex. med socialtjänst. “Vid rättsliga möten får vi ju inte säga något utan bara vara där som moraliskt stöd. Men blir vi kallade som vittnen så får vi ju prata.” Det finns även grupper, bl.a. en grupp våldsutsatta äldre kvinnor som varit aktiv i flera år nu. En grupp som började som prov, med äldre våldsutsatta kvinnor, men har utvecklats över förväntan. Det kommer kontinuerligt in nya i gruppen. Dessa kvinnor lämnar inte sitt förhållande. De behöver verktyg och någonstans att vila, för att orka fortsätta. Kontakt får man genom biståndshandläggare eller anhörigstöd. “Vi märkte att detta var vanligare än vad man tror, så vi ville stötta dem bättre. Jag har haft samtalsgrupper på kvinnojouren tidigare och det funkar ju så vi tänkte att vi provar.” Vid gruppträffarna har man olika teman som t.ex., besök av demenssjuksköterska som berättar om de olika stegen av demens, en person från ekonomiavdelningen på kommunen som förklarar hemtjänsttaxor, advokat, terapihund, filmvisning. Kvinnojouren har även en grupp för ensamma mammor som funnits i många år, de har stöd i samtal, som självhjälp. Inför sommaren kan det t.ex. vara extra tufft, liksom inför jul, men även i rättegångar behövs det stötning.

BHL berättar vidare att vid våldsincidenter där polis blir tillkallad har polisen börjat fråga om man vill ha kontakt med kvinnojouren om man blivit misshandlad. “Då tar polisen kontakt med kvinnojouren och berättar att den vill bli kontaktad, så kontaktar vi. Eller så blir de upplyst att man själv kan ta kontakt, men många vill gärna bli kontaktade.”

5.5. Brister - Vad behövs det mer av?

Vi har även ställt frågan om de våldsutsatta har några idéer om vad som skulle ha kunnat hjälpa dem på ett bättre sätt eller var de tror förbättringspotential finns. En sak alla var överens om var att det behövs mer information både på arbetsplatser och skolor, om rätt och fel, vad man inte bör acceptera från sin nästa och vart man kan vända sig om man själv eller någon annan blir utsatt för

någon slags våld i nära relation. Vi vet genom att vi studerar vid vuxenskolor att det ofta finns information och telefonnummer till kvinnojourerna på toaletterna, men alla var överens om att det även behövs lägga ner i åldrarna.

Ge barnen information om vad som är rätt och fel så de kan uppmärksamma någon vuxen om att det inte står rätt till. Även i vuxenstudier, invandrare, som de kan ta med hem till sina mödrar, här finns det hjälp att få. Även om det inte verkar som att man tar in informationen så gör man det och lagrar den. (IP1)

IP1: "Jag tror mycket på information i skolan hela vägen upp liksom."

Föreläsningar av kvinnojouren på arbetsplatser då det är obligatoriskt att närvara, var också ett förslag, även information och upplysningar till omgivningen om att man ska våga sträcka ut handen om man ser någon som far illa, eller om man så bara misstänker det.

Kvinnajouren är jätteviktig, skulle fram mer, om man får tillfälle att ta kontakt så har man åtminstone börjat, sen kan det ta tid men man har åtminstone börjat. Man är ju så rädd att någon ska få reda på det, och vad som skulle hända då. (IP1)

Det behövs så lite, t.ex. men vad har hänt, lite försiktigt, man har ändå sträckt ut handen så en vet att det är någon som sett. Du vet var jag finns och du vet var jag står i frågan, för att visa att man finns där, för att kunna ta steget. (IP2)

Intervjupersonerna tycker att det är oerhört viktigt att ämnet lyfts fram och att allmänheten blir medveten om hur svårt det är att själva åstadkomma en förändring, och att det oftast behövs andra som uppmärksammar situationen och hjälper till med kontakter och framför allt om man ser något att man avbryter.

En situation som är ännu svårare är när kvinnorna har husdjur. IP1 beskriver att hon inte ville lämna den första mannen av rädsla att han skulle göra hennes älskade häst illa. Hästen klarade sig bra men mannen utnyttjade den, genom att släppa den lös och ringa upp IP1 och tala om att den hade smitit, detta för att få IP1 att komma till gården. IP1 beskriver att vid det laget hade hon så pass insikt i vad hon blivit utsatt för så hon tog med en vän när hon skulle fånga hästen. Med man nummer två hade hon katter, hon har dem fortfarande kvar, och det skyddade boende hon blev erbjuden då tog inte emot husdjur. Hon har kommit till insikt att det behövs skydd för husdjuren också och skulle vilja att det fanns mer insatser för kvinnor med husdjur.

Vill gärna jobba med att hjälpa om det blir någon typ kvinnojour där djuren är medräknad, då är jag beredd att lämna mitt jobb också. Djuren för sig och kvinnorna för sig så de inte kan hitta kvinnan genom djuren. (IP1)

I våra efterforskningar har vi vid ett flertal gånger stött på problemet med husdjur. På de flesta skyddade boenden får man inte ha med husdjur på grund av allergier, men det finns även en annan aspekt på detta med husdjur, hundar t.ex. behöver gå ut och rastas och bor man i skyddat boende så kan man inte själv rasta hunden, dessutom skulle en förövare kunna känna igen hunden även om någon annan rastar den. Hästar behöver ju bo i stall och ha någon som sköter om dem, och det blir samma som med hundarna, förövarna kan finna den utsatta kvinnan genom djuret.

IP3, som arbetat som sjuksköterska, menar att inom landstinget har hjälpen och stödet utvecklats med åren men det finns fortfarande stor förbättringspotential. Hon anser att det behövs bättre utbildning inom området och att det borde läggas in i undervisningen när man utbildar sig inom vården.

BHL tänker att det behövs information, på arbetsplatser, på skolor, överallt där det finns människor. I skolan tänker hon att det borde ligga i undervisningen, gärna så långt ner i åldrarna som möjligt.

“Just det verbala behöver läras ut. (...). Informationen sår frön, det är inte de som lyssnar men de har anhöriga, vänner, bekanta som kan vara utsatta. Det behövs telefonnummer på alla hemsidor, hit ringer jag!” Som det är idag så blir kvinnojouren inbjuden till gymnasiet för att hålla föreläsning för den som vill. Man håller även egna föreläsningar inom kvinnojouren som är öppen för alla och visst kommer det folk men det skulle kunna komma fler, och man behöver nå ut till fler. Hon tycker även att kommunen borde ha en bättre strategi för att ta hand om våldsutsatta istället för att hänvisa till frivilligorganisationer, som man gör idag. “Kommunen släpper ansvaret när kvinnojouren tar över, det är inte akut längre, vissa får bo över ett halvår med barn, för att de inte hittas någon lösning, det är inte human att bo provisoriskt med barn i en etta.” Detta förklarar hon att även beror på bristen på lägenheter att hyra. “Jag känner att när kommunen vet att de har det primära så släpper dom, de vet ju att kvinnojouren fixar ju det (...) Jag önskar att det skulle finnas tillgång till kurator inom äldrevården.” Hon berättar att i Västerås har man lägenheter på kortis som är öronmärkta för våldsutsatta. Hon tycker att i den bästa av världar borde vi ha ett kvinnohus dit man kan skicka våldsutsatta för att vila upp sig med god mat, samtalsterapi, spa, och bara trygghet för att lägga upp en plan och sedan slussas ut. Detta skulle då ske i kommunens regi.

5.6. Sammanfattning av resultatet

I resultatet beskrivs hur kvinnorna upplever olika typer av våld, bland annat psykiskt och fysiskt. Det beskrivs även att våldet eskalerar med tiden och att det ständigt finns en känsla av skuld och skam närvarande. Rädslan är genomgående i deras berättelser. Resultatet visar även att informanterna har erhållit varierande stöd från landstinget, kommunen och kvinnojouren men även från medmänniskor. De är i det stora hela nöjda med den hjälp och det stöd de fått men tycker att det finns förbättringspotential. Den huvudsakliga hjälpen har kommit från privat personligt stöd

även om denna också varit bristfällig i vissa fall. Vi tolkar det som att man allmänt tycker att det behövs kunskap och information i samhället, om vad som är rätt och fel, vad man ska stå ut med och inte, vad som är kränkningar och inte. Man tycker att informationen borde komma så tidigt som möjligt, dels för att barn ska kunna detektera problemen hos sina vuxna och dels för att de inte ska "stå ut" med något senare i livet. En ide är att integrera informationen i utbildningen, i skolan.

En annan tolkning vi gör är att det inte finns mycket hjälp att få inom kommunerna (se bilaga 3) och att den hjälp som finns kan vara svår att finna men även lite godtycklig på så sätt att det beror på handläggarens tolkning av problemet. Kommunerna hänvisar ofta vidare till frivilligorganisationer. Det upplevs som att kommunen släpper ansvaret när kvinnojouren hjälper till. Det lyfts även fram att det är brist på skyddade boenden, kommunen vänder sig ofta till kvinnojurens skyddade boende då man inte har något eget. För våldsutsatta med rörelsehinder, har det tidigare varit väldigt krångligt, då i denna stad det enda skyddade boendet var en lägenhet i ett hus där det inte fanns hiss, och lägenheten var givetvis inte på bottenplanet, detta är nu åtgärdat. Har man hemtjänst ser man också problem med att lägenheten blir avslöjad om man tillåter personalen komma dit, då det är väldigt mycket olika personal är detta en stor risk.

En fin tanke vi fick till oss var att det borde finnas som ett vilohem där våldsutsatta kan vila upp sig få god näringsrik mat, träffa andra utsatta och reflektera, men även vård, både psykisk och fysisk.

6. Analys

I kommande avsnitt analyseras resultatet utifrån den tidigare forskningen och de teoretiska perspektiven, uppbrottsprocessen och empowerment. Analysen baseras på de resultat som framkommit i intervjuerna och relateras till studiens syfte och frågeställningar.

I fråga om vilka stödinsatser de intervjuade kvinnorna fått eller erbjudits så är hjälpen från frivilligorganisationerna de mest framträdande. Det framgår i bland andra Ekströms (2016) studie att insatser kvinnor erbjuds skiljer sig mellan olika kommuner, det framkommer även i intervjun med biståndshandläggaren som menar att stöd eller insats för våldsutsatta i dennes kommun är beroende av handläggaren hur denne arbetar och hur individens behov tolkas, att det inte finns några specifika insatser just till våldsutsatta kvinnor. Som vi nämnt i tidigare forskning men som även bekräftas av BHL och informanterna får man genom kvinnojouren hjälp i form av kontakter med juridiska ombud, ekonomiskt stöd i vissa fall, samtalsgrupper men även enskilt stöd i form av stödsamtal (ibid.).

I resultatet från intervjuerna framgår det i likhet med tidigare forskning, Svensson (2006), att de våldsutsatta kvinnornas upplevelser av stödet de fått är beroende av om erfarenheten av stödet varit positiv eller negativ. Har man fått personlig kontakt, blivit lyssnad till, trodd på och bemött med respekt, är upplevelsen av stödet positiv och man är nöjd och tillfreds. Detta kan kopplas till empowermentbegreppet genom att en positiv upplevelse stärker självkänslan hos kvinnan. Har man däremot inte fått personlig kontakt eller blivit nekad någon form av insats, har detta upplevts som negativt och kan i vissa fall påverka den våldsutsatta på så vis att hon inte vågar söka hjälp igen. Som tex när IP2 söker hjälp hos kommunen och det inte finns någon på plats, det tar lång tid efter det innan hon tar mod till sig och försöker igen. Det stöd som erhållits kommer som vi nämner i tidigare forskning och i resultatet från kommun, landsting och ideell verksamhet. Vad som framkommer är att landstinget och kvinnojouren är den vanligaste ingången i sökandet efter hjälp och stöd. Detta kan bero på som vi tidigare nämnde att detta stöd är personligt. Men även som det beskrivs i Ekströms (2016) studie att kommunerna har gått ifrån öppen verksamhet i samband med att man måste dokumentera mer.

Vi kan ur resultatet urskilja att informanterna upplevt att de isolerats under tiden de var i förhållandet, något som Holmberg och Enander (2010) även beskriver som vanligt förekommande i våldsamma relationer. Att informanterna valt att berätta för andra i sin omgivning är även det något som kan kopplas till uppbrottsprocessens olika faser. Det blir tydligt i IP1:s utsaga där vi ser att hon berättar om våldet och bryter upp i samband med en allvarlig händelse. Holmberg och Enander (2010) beskriver att våldsutsatta kvinnor kommer till en vändpunkt i livet där hon bestämmer sig för att bryta upp relationen. Vändpunkten leder för många till en insikt att det inte finns mer hopp om att relationen kommer bli bättre.

Det framgår även av resultaten att våra informanter fått stöd och hjälp från signifikanta andra i deras personliga nätverk. Holmberg och Enander (2010) påvisar att signifikanta andra som vänner och familj inte har så stor påverkan för om kvinnan ska komma till en vändpunkt och bryta upp från relationen utan först efter vändpunkten får den sociala omgivningen betydelse för kvinnan i processen med att lämna relation. Beroende på vilken fas i uppbrottsprocessen kvinnan befinner sig i är avgörande för hur kvinnan reagerar på omgivningens försök med att hjälpa den utsatte. Kvinnan behöver vara i en sådan fas att hon är mottaglig för att ta till sig hjälpen vilket vi relaterar till uppbrottsprocessens emotionella fas, att bli fri (Holmberg & Enander, 2010). Signifikanta andra kan som i IP1 utsaga vara till stor hjälp om kvinnan kommit till en sådan vändpunkt och emotionellt stadium att hon är mottaglig att hjälpas.

Att omgivningen inte ingriper kan till viss del även bero på attityder i samhället, som t.ex. att kvinnan får skylla sig själv när hon inte lämnar, eller att hon inte ska vara så provocerande, kan tolkas genom stereotypiska värderingar där stereotyper utgår ifrån uppfattningar om grupper, som t.ex. att alla kvinnor som bär utmanande kläder är ute efter sex (Eliasson, 1997). Men att omgivningen inte ingriper kan även ses som en rädsla för att själv bli utsatt eller att man gör sig ovän med den som har makten i förhållandet. Detta ser vi ett tydligt exempel på i IP1 berättelse om utlandsresan, där två par bevittnade misshandeln men väljer att inte göra något. Attityder går att förändra liksom värderingar i samhället, detta tyder på att även attityder om våld i nära relation kan förändras. För att detta ska kunna ske krävs att det skapas en förståelse kring våldsutsatthet och var gränserna går, och för att nå dit behövs massvis med information till alla i samhället, ung som gammal, fattig som rik och högutbildad som lågutbildad. Av vad vi kan utläsa ur resultatet är det vad informanterna anser saknas.

Många kommentarer som informanterna fällde kopplar vi även till maktstrukturerna i samhället. Vilket kan, i detta fall, tolkas som att samhället strävar efter jämställdhet men tvärtemot vad man kan tro att vi borde göra så uppfostrar vi fortfarande våra pojkar till att vara dominanta för att det är maskulint, och dessvärre fostrar vi våra flickor till kvinnor som bara ska acceptera detta (Eliasson, 1997). De samhällsstrukturer som tillåter män att utöva makt gentemot kvinnor har förändrats över tid, men tyvärr har de inte totalt suddats ut sedan den tiden mannen hade laglig rätt att med våld kontrollera sin familj. En del i vår förståelse för mäns våld mot kvinnor är gränsdragningen mellan vad som är privat och vad som är offentligt (ibid.).

Genom hela uppbrottsprocessen är rädsla en central känsla. Scheffer Lindgren & Renck (2008) beskriver både rädslan som ett hinder för att lämna men också som en drivkraft till att bryta upp. Även Holmberg och Enander (2010) beskriver rädsla, här som ett alltid mer eller mindre påtagligt känslomässigt band som binder kvinnan till mannen. Indirekt påverkar rädslan genom att den även verkar psykologiskt nedbrytande för kvinnan. Rädsla är något som tas upp av informanterna i denna studie, bland annat berättar IP1 om rädslan för att anmäla och rädsla för att lämna katterna kvar hos mannen. Husdjur är även något som Holmberg och Enander (2010) beskriver som en förhindrande faktor i uppbrottsprocessen. Våldshandlingen får dubbel effekt genom att djuret kan skadas samtidigt som en otrygghet skapas hos kvinnan. Även BHL beskriver att många kvinnor är rädda till exempel att beslut om insatser och/eller bistånd ska skickas hem, där mannen kan läsa vad de berättat och vad han skulle kunna åsamka dem för skador då.

Kopplat till empowermentbegreppet tolkar vi det som att de intervjuade kvinnorna har tagit tillbaka makten och kontrollen i sina egna liv genom att de valt att lämna relationen. I enlighet med empowermentteorin förstår vi även att de från kvinnojourens sida stödjande och stärkande samtal med de våldsutsatta, om inte via personlig kontakt eller gruppsamtal så via telefonsamtal stärker kvinnorna i uppbrottsprocessen att inte återvända till den våldsutövande parten.

7. Diskussion

Syftet med denna studie var att genom intervjuer med våldsutsatta kvinnor få ökad kunskap och förståelse för våldsutsatta kvinnors utsatthet samt vilka upplevelser de har av stöd de erhållit i samband med att det sökt hjälp för våld i nära relation. Vi har i våra efterforskningar funnit att det finns stöd-, och hjälpinsatser att få från olika håll, som kommun, sjukvård och frivilligorganisationer.

Resultaten visar att kvinnorna främst fått stöd via frivilligorganisationer och att de har god erfarenhet av det stöd de fått. Det framkommer även att det informella stödet är viktigt för de utsatta kvinnorna. De intervjuade kvinnorna har vissa negativa erfarenheter av kontakt med myndigheter, som till exempel att socialtjänsten inte har personal på plats och att det tar lång tid innan de får kontakt, vilket kan tyckas märkligt då det borde vara deras ansvar att hjälpa våldsutsatta likväl som missbrukare eller barn som far illa.

Informanterna tar även upp att personer i omgivningen som på ett eller annat sätt fått reda på våldet har reagerat olika. Vid negativa reaktioner kan känslor av besvikelse eller förtvivlan uppstå så också gällande varför ingen frågar när det är så uppenbart att de misstänker att kvinnan utsätts för våld i nära relation. Att uppmärksamma och informera om att allmänheten likväl som yrkesverksamma ska våga fråga är högst relevant för arbetet med att förebygga våld i nära relation. Utefter vad vi fått till oss genom våra intervjuer så tycker de utsatta kvinnorna att det ska läggas mer kraft på information i samhället och utbildning i skolor, från förskolan och uppåt. Detta är en otroligt lång process som redan är påbörjad, men det kommer, vad man kan förstå, att ta många år att ändra tankesätt och handlingar som är invanda.

Kvinnorna beskriver sin våldsutsatthet som en process där känslor som skam, skuld och rädsla är centrala, kränkningar, hot och våld är återkommande och eskalerar över tid. Attityder och värderingar i samhället gör att kvinnan kan känna sig tvingad att stanna i förhållandet. Även efter

att kvinnan lämnat förhållandet finns hotbilden ofta kvar. Att vara våldsutsatt bidrar till dålig självkänsla och psykisk ohälsa. Tilliten till män försvagas och det blir svårt att tro på nya relationer.

Den professionella socialarbetaren beskriver att det inom kommunen inte finns några specifika insatser till gruppen våldsutsatta. Utan att insatser bedöms individuellt och påverkas av handläggarens kunskap och handlingsutrymme. Hon berättar att genom kvinnojouren finns möjlighet till ett flertal olika insatser som samtal och skyddat boende.

7.1. Förslag till fortsatt forskning och utveckling

Med tanke på framtida forskning så kan man av resultatet tolka att det behövs mer forskning på vad för insatser som är verksamma och effektiva. Vi tänker även att det kan finnas utrymme att forska på vad som orsakar att vissa personer blir våldsutövare och även en utveckling av arbetet med att hjälpa dem. Något annat vi fått till oss i resultatet är problemet med husdjur i utsattheten, detta är också något vi förespråkar arbete kring.

När det gäller framtida arbetet inom det sociala arbetet, så kan man tolka att det behövs mer fokus på insatser med omedelbar verkan, mer utbildning till alla inom socialt arbete, eventuellt som en del i yrkesutbildningarna men även lokalt. Man kan även se behov av individanpassade lösningar, med tanke på bland annat husdjur, då all våldsutsatthet är individuell. Framför allt tror vi att det behöver arbetas mer med de personer som tillämpar våldet, med tanke på att två av de personer vi intervjuat var utsatta för samme man, för att i största möjliga mån undvika att det upprepas med någon annan.

8. Referenser

Angelöw, B. & Jonsson, T. (2000). *Introduktion till socialpsykologi*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Anttila, S., Ericson, C., Glad, J., Fredriksson, M., Olofsson, H., Smedslund, G., Klingspor, K. & Hydén, M. (2006). *Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer*. Stockholm: Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete.

Askheim, O & Starrin, B. (2007). *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Brottsförebyggande rådet. (2014). *Brott i nära relationer*. En nationell kartläggning. Rapport 2014:8 Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Cooper C, Selwood A & Livingston G (2008). The prevalence of elder abuse and neglect: A systematic review. *Age and Ageing*. 37, s. 151–160.

Egidius, H. (2018). Psykologilexikon.

<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=kognitiv%20dissonans> Natur och Kultur.

Ekström, V. (2016). *Det besvärliga våldet*. Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Linköping: Linköpings universitet. (laddas ned)

Eliasson, M. (1997). *Mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Natur och Kultur.

Eriksson, H. (2001). *Ofrid? Våld mot äldre kvinnor och män - en omfångsundersökning i Umeå kommun*. Umeå: Brottsoffermyndigheten

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). Intervjuer: Att bestämma tid och plats för intervjun. i G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 34-54). Stockholm: Liber.

FRA. (2014). *Violence against women; an EU-wide survey. Main results*. Luxembourg: Publications Office of the European Union

Gottzén, L. (2008). ”Maskulinitet och mäns våld mot kvinnor” i Heimer, G., Björck, A., Kunosson, C. (red.), *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur, s. 97-111

Gustafsson, K. (2016). *Arbetet med våld i nära relationer i Gävleborgs län – En bild av läget 2015* FoU rapport 2016:2. Region Gävleborg.

Helmersson, S. (2017). *Mellan systemskap och behandling: Omförhandlingar inom ett förändrat stödfält för våldsutsatta kvinnor* (Lund Dissertations in Social Work red.) Lund

Helmersson, S. & Jönson, H. (2015). *The use of 'empowerment' among organisations supporting victims of domestic violence in Sweden*. *European Journal of Social Work*, 18 (1), 51–64.

Holmberg, C. och Enander, C. (2010). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Lund: Studentlitteratur

Hydén, M., & Månsson, S-A. (2006). *Kön i teori och praktik*. I A. Meeuwisse, S. Sunesson & H. Swärd (Red.). *Socialt arbete - en grundbok*. (s. 265- 284). Stockholm: Natur och kultur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun uppl. 3:5*. Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kalliokoski, A.-M. (2001). *Slagen Dam*. Umeå: Fritzes Offentliga Publikationer.

Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS)

Mattsson, Tina (2017) *Kunskap och lärande i socialt arbete. Om socialarbetare och viljan att veta*. Malmö: Gleerups.

Munck, J., (2016) *Sveriges rikes lag*. Norstedts Juridik AB: Stockholm.

Nordiska Ministerrådet (1994). *Overgrep mot äldre*. Ida Hydle (red.).
København: Nordisk Ministerråd : Stockholm: Fritze. (Nord ; 1994:2).

Prop. 2006/07:38 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

Rizo, C-F.(2015). Intimate Partner Violence Related Stress and the Coping Experiences of Survivors: “*There’s Only So Much a Person Can Handle*”. *Journal of Family Violence*, 31(5), 581-593. doi: 10.1007/s10896-015-9787-6

Scheffer Lindgren, M. (2009). *Från himlen rakt ner i helvetet: från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Doktorsavhandling, Karlstads universitet, Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper.

Scheffer Lindgren, M. and Renck, B. (2008) “It Is Still So Deep-Seated, the Fear”: Psychological Stress Reactions as Consequences of Intimate Partner Violence. *Journal of Psychiatric Mental Health Nursing*, 15, 219-228.

<https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2007.01215.x>

Skr. 2007/08:39. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. 15 november 2007. Stockholm: Integrations- och Jämställdhetsdepartementet.

Socialstyrelsen.(2009). *Våldsutsatta kvinnor - Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*.

Från: https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8442/2009-126-237_rev1.pdf

SOU 1995:60 *Kvinnofrid*. www.riksdagen.se

SOU 2014:49 *Våld i nära relation en hälsofråga*. www.riksdagen.se

Svensson, K. (2006). *Socialt arbete med brottsoffer. Sympati, empati och organisering*. Stockholm: Carlssons Förlag.

Starrin, B. (1997). *Empowerment som tankemodell*. I E. Forsberg och B. Starrin, (Red.). *Frigörande kraft – empowerment som modell i skola, omsorg och arbetsliv*, s 9-32. Stockholm: Gothia

Swärd, H. & Starrin, B. (2006). *Makt och socialt arbete*. I A. Meeuwisse, S. Sunesson & H. Swärd (Red.). *Socialt arbete- en grundbok*. (s. 248-264). Stockholm: Natur och kultur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Westerlund, K. (2015). *Våld i nära relationer*. En kartläggning av socialtjänstens arbete i Gävleborgs län. Rapport 2015:3. Stiftelsen Tryggare Sverige.

Wendt Höjer, M.(2002). *Rädslans politik*. Våld och sexualitet i den svenska demokratin. Malmö: Liber.

Manualer till bedömningsinstrumenten

Kropp, P. R. Belfrage, H. & Hart, S. D. (2013) *Bedömning av risk för hedersrelaterat våld (PATRIARK)*. Användarmanual.

Kropp, P. R. Hart, S. D. & Belfrage, H. (2010) *Bedömning av risk för upprepat partnervåld (SARA:SV)*. Användarmanual.

Kropp, P. R. Hart, S. D. & Lyon, D. R. (2005) *Riktlinjer för riskbedömning och riskhantering vid stalking (SAM)*. Användarmanual.

Webbsidor

www.socialstyrelsen.se

www.nck.se

<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesquider/vald-i-nara-relationer/uppbrottsprocessen/> 2018-09-06

www.skl.se

www.vardgivarportalen.se

www.evidensbaseradkrim.se

www.sou.gov.se

www.who.int

www.kvinnojouren-ada.nu/normaliseringsprocessen

Webbsidor till de 10 kommunerna

www.nordanstig.se

www.hudiksvall.se

www.ljusdal.se

www.bollnas.se

www.soderhamn.se

www.gavle.se

www.ockelbo.se

www.sandviken.se

www.hofors.se

www.ovanaker.se

9. Bilaga 1 - Missivbrev

Hej!

Vi är två studenter som läser sista terminerna på socionomprogrammet vid Högskolan i Gävle. Vi ska nu skriva vårt examensarbete och söker informanter till vår studie. Undersökningen görs på uppdrag av Länsstyrelsen Gävleborg med fokus på att undersöka hur stöd och hjälp till tidigare våldsutsatta människor fungerar.

Syftet med studien är att undersöka upplevelser av hjälp- och stödinsatser för våldsutsatta.

Åldersgrupper över 55 år finner vi särskilt intressanta då många tidigare studier har fokuserat på yngre målgrupper. Genom intervjuer med dig som är 55+ kan vi ta del av de erfarenheter och den kunskap du har och därigenom få förståelse för vilka behov och utvecklingsmöjligheter som kan finnas.

Om du vill vara med i en intervju som kommer att handla om dina erfarenheter av stöd och hjälp till våldsutsatta så väljer du själv i kontakt med oss eller din kontaktperson, hur vi på bästa sätt kan finna en lämplig tid och plats. Intervjuerna planeras att äga rum under vecka 15-16 och kommer att ta cirka 30 - 60 minuter. För att underlätta vårt kommande analysarbete önskar vi även spela in intervjun, vilken vi kommer radera så fort arbetet är klart. Ingen annan än vi kommer att ha tillgång till det inspelade materialet. Ditt deltagande är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan. Deltagandet kommer att behandlas konfidentiellt så ingen utomstående ska kunna identifiera dig som person på något sätt, och resultatet kommer enbart att användas i examensarbetet. Arbetet kommer att återkopplas till Länsstyrelsen Gävleborg samt granskas av andra studenter och lärare vid Högskolan i Gävle. Examensarbetet kommer att finnas tillgängligt att ladda ner på internet via bibliotekets databas diva-portalen när det är färdigt. Vi hoppas att du vill bidra med dina viktiga erfarenheter och kunskaper kring detta ämne!

Om du har några frågor eller funderingar är du välkomna att kontakta oss för mer information.

Med Vänliga Hälsningar

Susanne Sondell

Tel: 070-3345502

ofk15sso@student.hig.se

Eva-Marie Oskarsson

Tel: 073-975 56 34

ofk15eoo@student.hig.se

10. Bilaga 2 - Intervjuguide

Frågeområden relevanta för studiens syfte

Tillgängliga resurser

- Kan du berätta om vilken hjälp du fått?
  - Hur kom du i kontakt med det stöd du får eller fått?
- Kan du berätta hur det kom sig att du berättade för någon annan om din situation.
- Vet du någon annan i en liknande situation som fått hjälp? Isåfall vilken hjälp har de fått?
- Vet du vad det finns för hjälp och vart man kan söka den?

Upplevelser av insatser

- Kan du beskriva hur du upplever den hjälp/stöd som du kommit i kontakt med?
  - Känsla? Andras påverkan? Trivsel? Bemötande?
- Tror du att det är svårare att söka hjälp när man är äldre?
  - Vad tror du isåfall skulle underlätta hjälpsökandet?
- Har omgivningen, andra anhöriga eller vänner/bekanta, förstått din situation?
  - Har de isåfall velat hjälpa? Hur?
  - Har du tagit emot deras hjälp? Om inte: varför?

Förslag till eventuella förbättringar

- Vart, om du ska söka hjälp, ska man kunna finna hjälpen?
  - Hur tycker du hjälpen ska vara utformad?
  - Vad tycker/tror du att du skulle ha varit hjälpt utav för insatser?
- Om du finge ändra på något i hjälpen du fått, vad skulle du ändra på?
- Vad tror du samhället kan göra för att förebygga våld i nära relation?
- Hur ska samhället/hjälpen hitta just äldre våldsutsatta? (Var och hur ska vi leta/informera?)
- Vad tänker du om hjälpinsatser till den våldsutövande parten?
  - Hur tycker du dessa ska se ut?

11. Bilaga 3 - Bedömningsinstrument och Kartläggning av hjälp och stödinsatser

Bedömningsinstrument

Det första instrumentet är FREDA-kortfrågor som socialtjänsten kan använda för att i en intervju fråga om våldsutsatthet om man har misstankar om att det kan förekomma våld. Men detta sker först efter man träffats två till tre gånger och skapat en relation till klienten (socialstyrelsen).

FREDA-beskrivning är det andra instrumentet och tänkt att användas där det fastställts att klienten varit våldsutsatt och är ett underlag för samtal om det våld som förekommit och bedömningen av behov av hjälp och skydd. Det kan både användas för att beskriva det våld som förekommit innan insatser och för att undersöka situationen avseende våldet efter insatserna satts in. I första hand går FREDA-beskrivning igenom tillsammans med klienten, men om klienten absolut vill fylla i frågorna själv så är det en bedömningsfråga från socialsekreteraren men man bör fylla i den tillsammans då det kan uppstå frågor och man kan behöva diskutera när den är klar (ibid.).

FREDA-farlighetsbedömning är den tredje delen, och den görs i samtal med den våldsutsatta.

Anledningen till att man gör farlighetsbedömningar är oron för den utsattes situation, det kan finnas skäl som t.ex. att riskbedömningar ska göras på ett enhetligt och transparent sätt i ärenden där våldsutsattheten fastställts. I samtalet är det viktigt att informera om vilka möjligheter just den lokala verksamheten har att ge stöd och skydd i samband med fortsatt utsatthet. Generellt sett så överensstämmer ofta klientens uppfattning om riskerna väldigt bra med FREDA:s utfall, men det kan finnas de som underskattar eller minimerar sin risk, och detta kan vara en stark anledning till att diskutera skyddsbehovet. Om det finns barn med i bilden blir det en känsligare fråga på grund av rädslan att barnet/barnen ska bli omhändertagna. Detta kan då leda till att den våldsutsatta inte erkänner den risk hen lever i, men samtidigt kan uppmärksammandet från socialtjänsten när det gäller barnen, ge den våldsutsatta motivation att bryta upp från situationen (ibid.).

SARA:SV (Spousal Assault Risk Assessment guide (Screening Version)) som vi finner information om hos Socialstyrelsen, finns att köpa på www.evidensbaseradkrim.se. och är en checklista eller guide som består av 15 faktorer som är uppdelade på tre delar. Den första delen behandlar fem riskfaktorer beträffande gärningsmannens historia av våld mot en partner. Den andra delen är en kartläggning av gärningsmannens psykosociala status och behandlar även den fem riskfaktorer. Den tredje och sista delen fokuserar på fem sårbarhetsfaktorer hos offret. Här ovan framgår att detta instrument till största delen syftar till gärningsmännen, för att bedöma deras risk för upprepat partnervåld. Med partnervåld avses i detta instrument alla former av fysisk skada, försök till eller hot om skada, som tillfogats av en man eller kvinna som offret har eller har haft en intim, sexuell

relation. Instrumentet är ett formulär, som när all information är insamlad och värderad bedömer bland annat det aktuella partnervåldets risker, risken för framtida våld och hur allvarlig risken för framtida våld är. Helst ska en intervju eller ett förhör med gärningsmannen, med offret och/eller med vittnen eller närstående föregå instrumentets bedömning. I bedömningen bör till exempel uppgifter från polisregistret tas med. Instrumentet är framtaget av en kanadensisk forskningsgrupp, omarbetat för att passa Svenska förhållanden. Det är användbart främst av polis och socialtjänst (Socialstyrelsen).

Samma kanadensiska forskargrupp som ligger bakom SARA hade gjort ett utkast till ett riskbedömningsinstrument med fokus på stalking. Vilken har översatts omarbetats och anpassats till svenska förhållanden av Henrik Belfrag. Resultatet är SAM (Stalking Assessment and Management) som innehåller tre avsnitt för bedömning, vilken typ av stalking, riskfaktorer hos gärningsmannen och sårbarhetsfaktorer hos offret. SAM används framförallt av polisen och är det instrument som används när det kommer till stalking genom att identifiera vilken typ av stalking det handlar om, riskfaktorerna hos gärningsmannen och sårbarhetsfaktorer hos offret (www.evidensbaseradkrim.se). Instrumentet används främst av polisen.

PATRIARK som används av bland annat socialtjänsten som instrument när det gäller hedersrelaterat hot och våld kommer vi inte beröra i vår uppsats men vi vill dock nämna den för att visa att det finns hjälp till bedömning även i denna våldsutsatthet. Information om PATRIARK återfinns på Socialstyrelsen men är inte kvalitetsgranskad av dem. Manualen återfinns på www.evidensbaseradkrim.se.

För att få använda riskbedömningsinstrumenten SARA:SV, SAM och PATRIARK krävs utbildning i HCR-20, version 3 alltså grundinstrumentet i strukturerad professionell riskbedömning. Men även att man har genomgått en sk ”Train-the-trainer-utbildning” och utbildar under yrkesutövandet.

Kartläggning av kommunerna

Gävleborgs län består av 10 kommuner som på olika sätt förmedlar var hjälpinsatser finns att söka och få. Nordanstig, Hudiksvall, Ljusdal, Bollnäs, Söderhamn, Gävle, Ockelbo, Sandviken, Hofors och Ovanåker. Man lyder under samma landsting och landstinget har även den information till den som vill söka hjälp på sin hemsida, den informationen är dock inte uppdaterad sedan 2013.

Hur ser det då ut i de olika kommunerna? Har alla samma möjlighet till hjälp var man än bor?

Ja, om man söker genom landstinget får man samma svar oavsett var man bor, sen kan det ju vara lite problematiskt med avstånden till hjälpen beroende på var man bor i länet, det finns väldigt mycket glesbygd.

Genom sökningar på de 10 kommunernas hemsidor får vi en uppfattning om hur lätt eller svårt det är att finna hjälp. I första hand sökte vi på misshandlad, som vi tänker är ett enkelt ord för att beskriva vad man kanske blir utsatt för. Ungefär hälften av hemsidorna har information, om man klickar en gång till, om vad våldsutsatt är och vilken hjälp som finns att få genom kommunen eller om det är akut finns nummer till polis. En hemsida länkar direkt till kvinnojouren. Fyra hemsidor har länkar till mötesprotokoll och handlingsplaner. Om man klickar sig vidare så har endast en kommun länkat vidare till kvinnojourer/mansjourer.

Söker man på våld i nära relation, vilket känns lite långsökt, är det fortfarande tre kommuner som bara har länkar till dokument och mötesprotokoll. Tre stycken har direkt länkat vidare till olika hjälporganisationer och med ett eller två klick så hittar man hjälp i de andra fyra kommunerna.